

Aktualizacja planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 wraz z prowadzeniem monitoringów

Mateusz Jurski, Klaudyna Maniszewska - RDOŚ Poznań

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita Polska

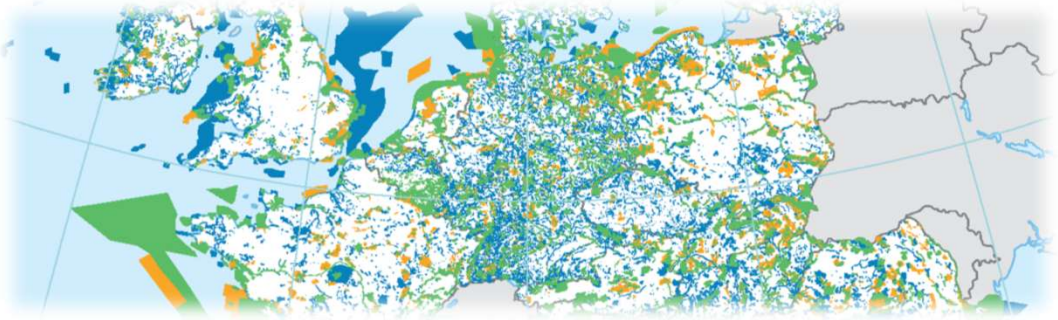
Dofinansowane przez Unię Europejską

Czym są Obszary Natura 2000?

- Idea sieci Natura 2000 zakłada zwiększenie skuteczności działań ochronnych poprzez stworzenie dodatkowego, kompletnego i metodycznie spójnego, systemu ochrony dziedzictwa przyrodniczego Europy, który nakłada się na już funkcjonujące systemy ochrony obszarowej i gatunkowej, stanowiąc ich uzupełnienie i zdecydowane wzmocnienie. Podstawą jego funkcjonowania są dwie unijne dyrektywy:
- Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwana **dyrektywą ptasią**)
- Dyrektywa 92/43/EWG Rady z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwana **dyrektywą siedliskową**).

Czym są Obszary Natura 2000?

- **W myśl dyrektywy ptasiej oraz dyrektywy siedliskowej każdy kraj członkowski Unii Europejskiej ma obowiązek zapewnić siedliskom przyrodniczym i gatunkom roślin i zwierząt, o których mowa w tych dyrektywach, warunki sprzyjające ochronie lub zadbać o odtworzenie ich dobrego (właściwego) stanu, m.in. poprzez wyznaczenie obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO) oraz obszarów o znaczeniu dla wspólnoty europejskiej (OZW).**

Obszary Natura 2000

- **W dyrektywach: ptasiej i siedliskowej określono ogólnie gatunki i siedliska, dla ochrony których tworzy się obszary Natura 2000. Jednak o tym, które z nich są przedmiotami ochrony w danym obszarze decydują kryteria wyznaczania, np. wielkość populacji względem populacji krajowej.**
- **Każdy obszar Natura 2000 posiada tzw. Standardowy Formularz Danych (SDF), w którym zawarte są najważniejsze informacje, w tym dane identyfikujące obszar (nazwa, kod), informacje o gatunkach i siedliskach występujących na jego terenie (przedmiotach ochrony), a także ocena znaczenia danego obszaru w odniesieniu do poszczególnych gatunków i siedlisk, z której wynika, które z nich są przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000.**
- Wszystkie SDF można znaleźć na stronie https://crfop.gdos.gov.pl/.

Przedmioty ochrony Obszarów Natura 2000

- w obszarach ptasich - gatunki ptaków wymienione w pkt 3.2 SDF z oceną A, B lub C oraz ptactwo wodno-błotne (jeżeli tak wskazano w pkt. 4.2),
- w obszarach siedliskowych - siedliska przyrodnicze wymienione w pkt 3.1 SDF oraz gatunki zwierząt (bez ptaków) i roślin wymienione w pkt. 3.2 SDF z oceną A, B lub C.

Czym jest Plan Zadań Ochronnych?

- Zarządzanie obszarami „siedliskowymi” i „ptasimi” przez jednostkę sprawującą nadzór nad obszarem Natura 2000 w Polsce odbywa się przede wszystkim za pomocą **planów zadań ochronnych i planów ochrony**.
- **Plan zadań ochronnych**, zgodnie z Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 obowiązuje przez 10 lat. Po upływie 10 lat lub w razie potrzeby wynikającej ze stanu ochrony, sporządza się nowy plan lub aneks do istniejącego PZO, zatem w praktyce można mówić o bezterminowym terminie ważności PZO.
- Pierwszy projekt powinien powstać w ciągu 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako „obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty” lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków.
- Zatwierdzany jest w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Co zawiera Plan Zadań Ochronnych?

- **opis granic** i mapy obszaru Natura 2000;
- identyfikację istniejących i potencjalnych **zagrożeń** dla przedmiotów ochrony;
- cele działań ochronnych;
- określenie **działań ochronnych,** podmiotów je wdrażających oraz obszarów ich wdrażania dotyczących:
  - **ochrony czynnej** siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk,
  - **monitoringu** przedmiotów ochrony oraz realizacji celów działań ochronnych,
  - **uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony (działania warunkowe);**
- **PZO może zawierać wskazania do zmian w dokumentach planistycznych,** jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu siedlisk oraz gatunków, dla których wyznaczono obszar Natura 2000;

Jak powstaje Plan Zadań Ochronnych?

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW)

- Forma dialogu społecznego pomiędzy instytucjami zarządzającymi i odpowiadającymi za określony teren, a różnymi grupami społecznymi, które z tych terenów korzystają.
- W trakcie prac nad Planem Zadań Ochronnych dla każdego obszaru Natura 2000 konieczne jest przeprowadzenie trzech spotkań ZLW: **1. O zamiarze przystąpienia do sporządzenia projektu PZO, 2. O przystąpieniu do sporządzenia projektu/zmiany PZO, 3. O przyjęciu dokumentu PZO.**

Rola Zespołu Lokalnej Współpracy

- Koordynacja i dialog

Zapewnienie równego poziomu wiedzy bazowej pomiędzy interesariuszami, oraz integracja działań

- Lokalna wiedza

Wymiana informacji wspierających realizację projektu
i urealniających zrealizowanie celów ochrony

- Monitorowanie

Nadzór społeczeństwa nad postępem projektu, zgłaszanie uwag do projektowanych dokumentów

NIE JEST to przestrzeń na negocjowanie przedmiotów i celów ochrony

- **ZLW1 – O zamiarze przystąpienia do sporządzenia projektu PZO**
  - **Informacyjny charakter – informowanie interesariuszy o przystąpieniu do prac**
  - **Identyfikacja kluczowych przedmiotów ochrony i obszarów**
  - **Stworzenie podstaw do dalszego dialogu społecznego**
- ZLW2 - O Przystąpieniu do sporządzenia projektu/zmiany PZO
  - Przedstawienie wstępnego projektu dokumentu
  - Omówienie założeń, celów ochrony i proponowanych działań
  - Zebranie uwag od interesariuszy w celu ich ewentualnego wdrożenia
- ZLW3 - O przyjęciu dokumentu PZO
  - Prezentacja ostatecznej wersji projektu dokumentu
  - Podsumowanie procesu konsultacji i wprowadzonych zmian

Cele Zespołu Lokalnej Współpracy

- Zwiększenie zaangażowania społecznego
- Usprawnienie współpracy między instytucjami
- Zapewnienie transparentności procesów planistycznych
- **Zapewnienie trwałości efektów projektów**

Skuteczna ochrona przyrody nie jest możliwa bez akceptacji i udziału społeczeństwa

O projekcie

- **Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska realizuje projekt dofinansowany z Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027:**
- Projekt nr FENX.01.05-IW.01-0106/24 pn.: „*Aktualizacja planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 wraz z prowadzeniem monitoringów*”.
- Głównym celem projektu jest zapewnienie podstaw do skutecznej ochrony dla 411 obszarów Natura 2000, położonych na terenach 16 województw, o łącznej powierzchni 3 962 478,49 ha.

O projekcie

- **Regionalna Dyrekcja Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu realizuje projekt dofinansowany z Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027:**
- Harmonogram prac w województwie wielkopolskim zakłada: opracowanie planów zadań ochronnych dla 4 obszarów Natura 2000, aktualizację planów zadań ochronnych dla 17 obszarów Natura 2000 oraz prowadzenie monitoringów w 13 obszarach Natura 2000. Łącznie projektem objęte są 34 obszary Natura 2000.
- https://www.gov.pl/web/rdos-poznan/fenx0105-iw01-010624-pn-aktualizacja-planow-zadan-ochronnych-dla-obszarow-natura-2000-wraz-z-prowadzeniem-monitoringow

Obszary objęte opracowaniem/ zmianą do PZO w ramach projektu

Nazwa obszaru	Kod obszaru	Działania projektowe	Termin projektu/zmiany PZO
Puszcza nad Gwdą	PLB300012	Aktualizacja PZO	2027 IV
Puszcza Pyzdrska	**PLH300060**	**Opracowanie PZO**	**2027 II**
Torfowisko Rzecińskie	PLH300019	Aktualizacja PZO	2028 I
Zachodnie Pojezierze Krzywińskie	PLH300014	Aktualizacja PZO	2028 II
Bagno Chlebowo	PLH300016	Aktualizacja PZO	2028 I
Pojezierze Gnieźnieńskie	PLH300026	Aktualizacja PZO	2028 II
Ostoja koło Promna	PLH300030	Aktualizacja PZO	2028 II
Rogalińska Dolina Warty	PLH300012	Aktualizacja PZO	2029 I
Dolina Małej Wełny pod Kiszkowem	PLB300006	Aktualizacja PZO	2029 II
Jezioro Kubek	PLH300006	Aktualizacja PZO	2028 II
Ostoja Rogalińska	**PLB300017**	**Opracowanie PZO**	**2027 IV**
Pojezierze Sławskie	PLB300011	Aktualizacja PZO	2029 II
Puszcza Notecka	PLB300015	Aktualizacja PZO	2029 II
Biedrusko	PLH300001	Aktualizacja PZO	2029 II
Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego	**PLB300001**	**Opracowanie PZO**	**2028 I**
Jezioro Zgierzynieckie	PLB300009	Aktualizacja PZO	2029 II
Uroczyska Płyty Krotoszyńskiej	PLH300002	Aktualizacja PZO	2029 II
Ostoja Zgierzyniecka	PLH300007	Aktualizacja PZO	2028 IV
Baranów	PLH300035	Aktualizacja PZO	2028 I
Dolina Cybiny	PLH300038	Aktualizacja PZO	2029 I
Ostoja Wielkopolska	**PLH300010**	**Opracowanie PZO**	**2028 II**

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Obszary objęte monitoringami w ramach projektu

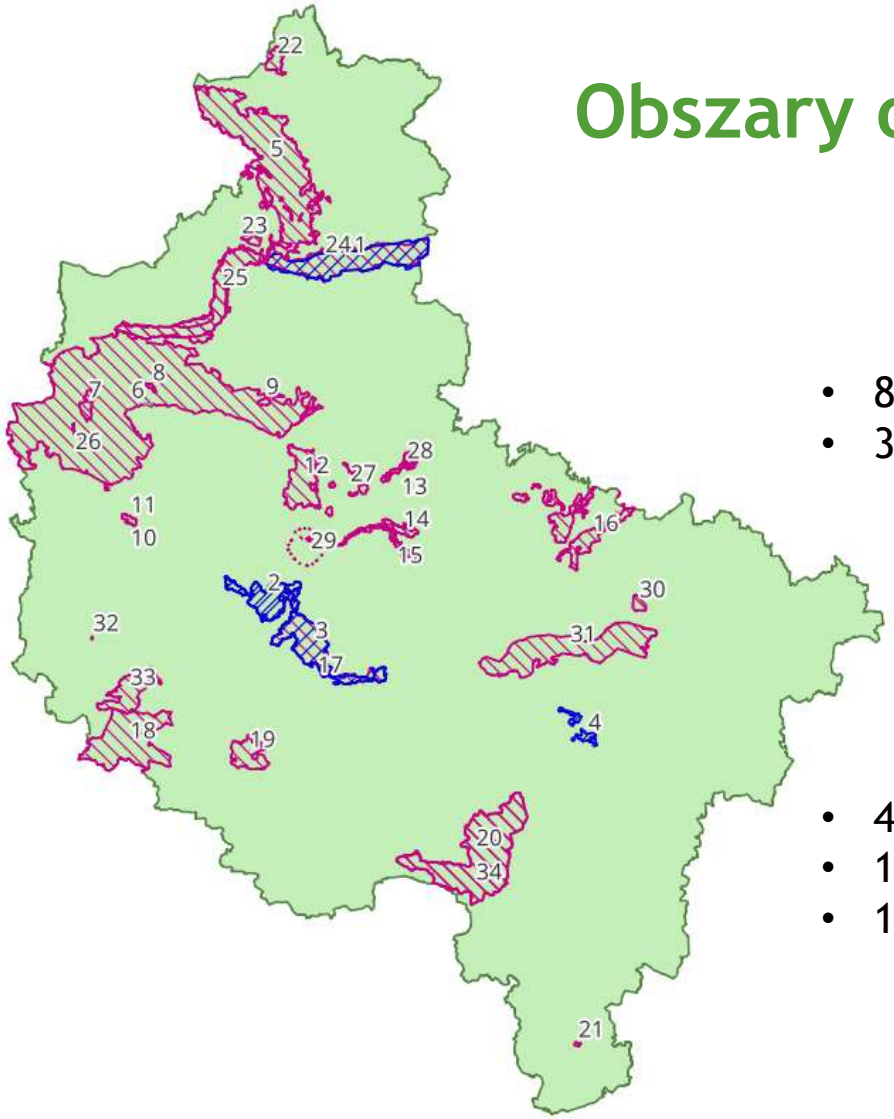
- Nadnoteckie Łęgi PLB300003
- Wielki Łęg Obrzański PLB300004
- Dąbrowy Krotoszyńskie PLB300007
- Dolina Noteci PLH300004
- Fortyfikacje w Poznaniu PLH300005
- Ostoja Nadwarciańska PLH300009
- Puszcza Bieniszewska PLH300011
- Poligon w Okonku PLH300021
- Barłożnia Wolsztyńska PLH300028
- Jezioro Mnich PLH300029
- Ostoja Pilska PLH300045
- Stawy Kiszkowskie PLH300050
- Uroczyska Puszczy Zielonki PLH300058

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Obszary objęte projektem

- 80 obszarów Natura 2000 w woj. Wielkopolskim,
- 34 obszary objęte projektem

- 4 dla których PZO będą opracowane
- 17 dla których będą aktualizowane PZO
- 13 obszarów objętych monitoringiem

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

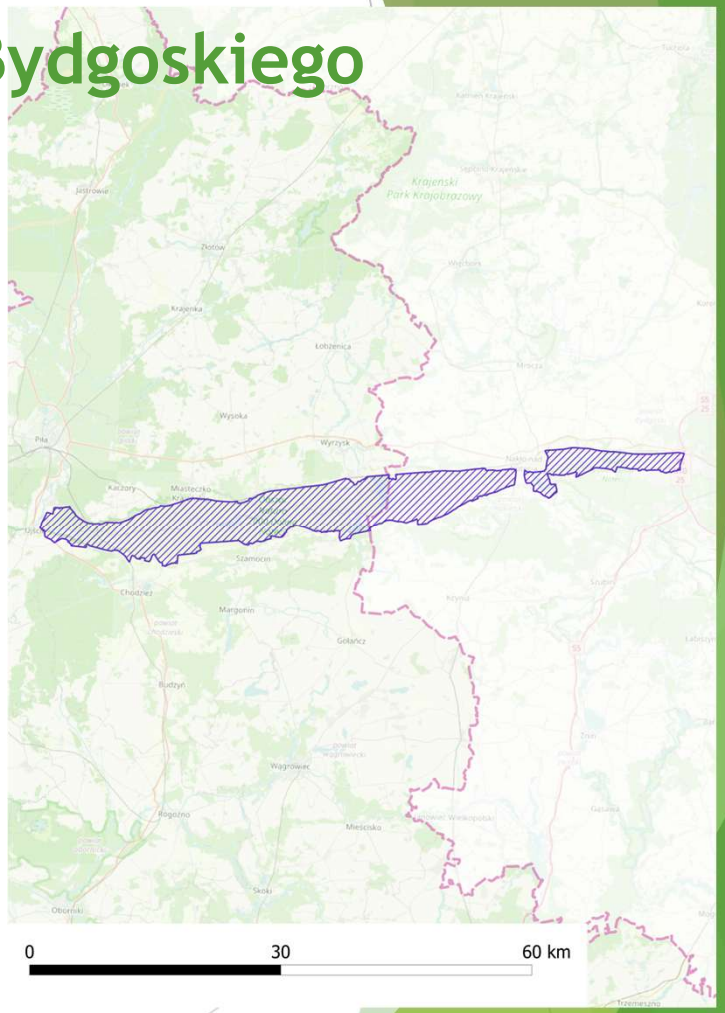
Opracowanie Planów Zadań Ochronnych

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

1. Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego PLB300001

- Powierzchnia: 32 513,59 ha
- 2 ostoje ptaków o randze europejskiej
- Obszar pradoliny rzecznej, znacząco zmeliorowanej, z dominującym udziałem użytkowanych łąk, z domieszką lasów łęgowych i licznymi stawami rybnymi

Gminy: Kcynia, Szubin, Chodzież, Wyrzysk, Nakło nad Notecią, Bydgoszcz, Szamocin, Gołańcz, Kaczory, Sadki, Sicienko, Ujście, Białe Błota, Miasteczko Krajeńskie, Białośliwie

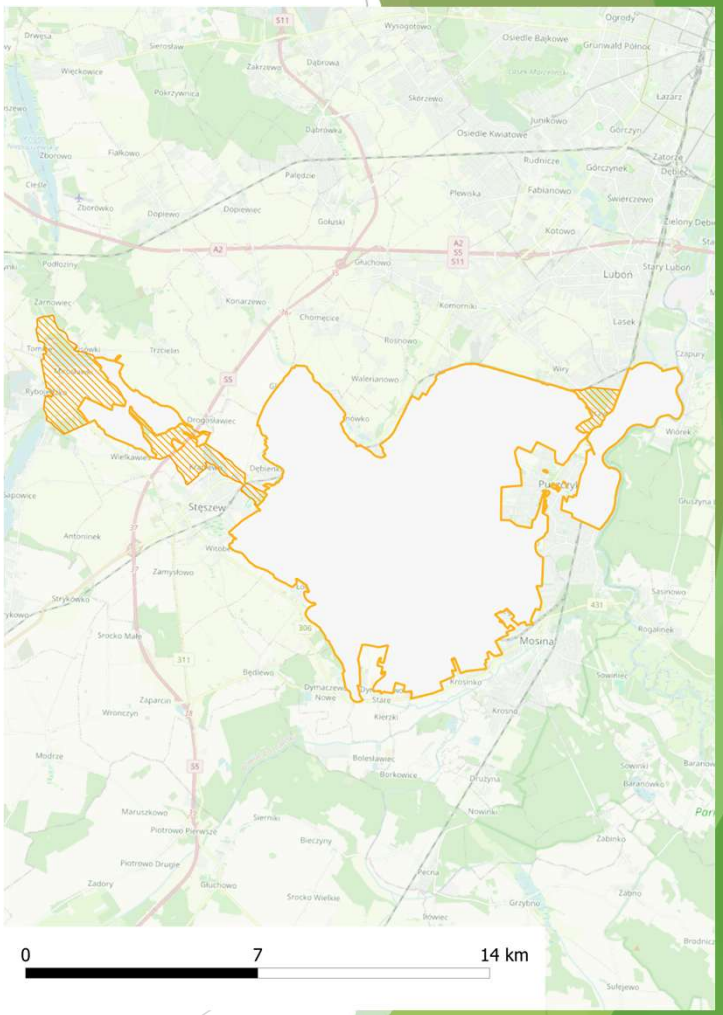
1. Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego PLB300001

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu PZO
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony ptaków	populacje lęgowe: krakwa, dziwonia, derkacz, łabędź niemy, żuraw, bielik, rycyk, podróżniczek, kania czarna, kulik wielki, czajka; populacje migrujące: płaskonos, gęś białoczelna, gęś zbożowa, łabędź Bewicka, łabędź krzykliwy, łabędź niemy, łyska, żuraw, czapla biała, bielik, kulik wielki, siewka złota	w realizacji, I kw. 2027	I kw. 2028

2. Ostoja Wielkopolska PLH300010

- Powierzchnia: 8 427,12 ha (840,89 ha)
- Ok. 90% obszaru pokrywa się z Wielkopolskim PN, jako nadrzędny będzie obowiązywał Plan Ochrony Wielkopolskiego PN
- typowy krajobraz polodowcowy w większości porośnięty lasami, z licznymi jeziorami eutroficznymi, łąkami selernicowymi i pełnikowymi

Gminy: Dopiewo, Komorniki, Luboń, Stęszew, Mosina, Puszczykowo

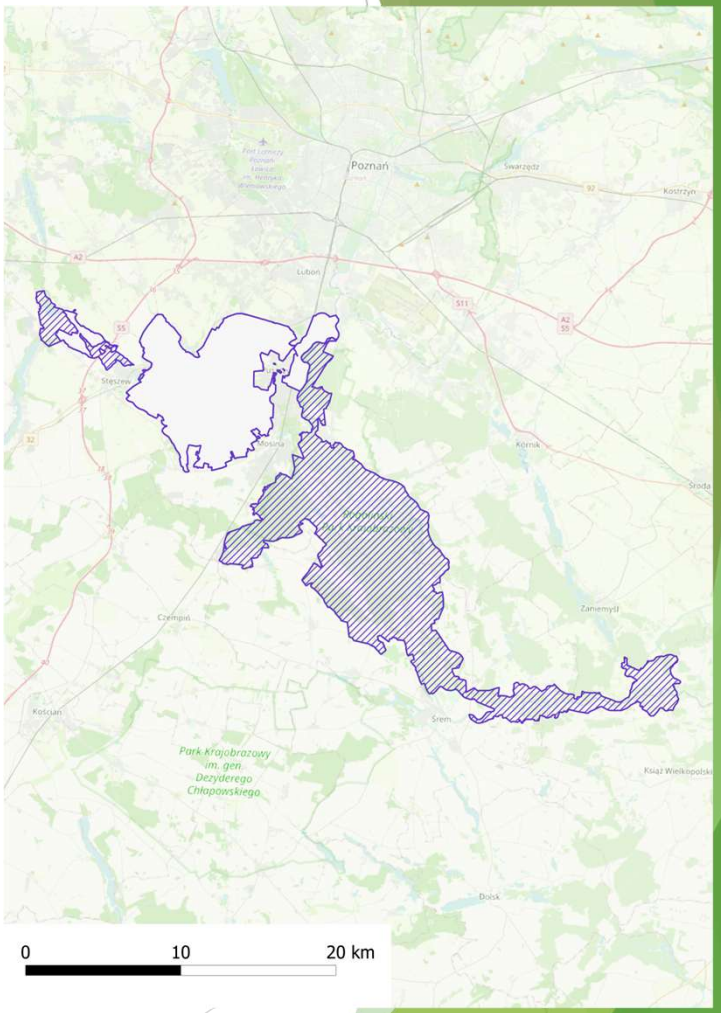
2. Ostoja Wielkopolska PLH300010

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu PZO
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony	starodub łąkowy	Do wykonania, IV kw. 2027	II kw. 2028
	bóbr i wydra	W trakcie, III kw. 2027	
	poczwarówka jajowata i poczwarówka zwężona	W trakcie, I kw. 2027	
	traszka grzebieniasta i kumak nizinny	Do wykonania, II, IV kw. 2027	
	leśne 9170, 9190, 91D0, 91E0, 91F0, 91I0		
	siedliska wodne 3150 i 3160		
	siedliska torfowiskowe 7140, 7230		
	łąki i murawy 6120, 6410, 6430, 6440, 6510		

3. Ostoja Rogalińska PLB300017

- Powierzchnia: 21 763,12 ha (14 924,65 ha)
- Min. 1% lęgowej populacji krajowej kani czarnej i kani rudej
- Gęś zbożowa zimuje w liczbie > 1% populacji szlaku wędrówkowego, liczebność do 8000 osobn.
- Jedna z najważniejszych w Polsce ostoi rybitwy czarnej i dzięcioła średniego.

Gminy: Zaniemyśl, Śrem, Dopiewo, Kórnik, Komorniki, Stęszew, Mosina, Puszczykowo, Brodnica, Książ Wielkopolski, Krzykosy

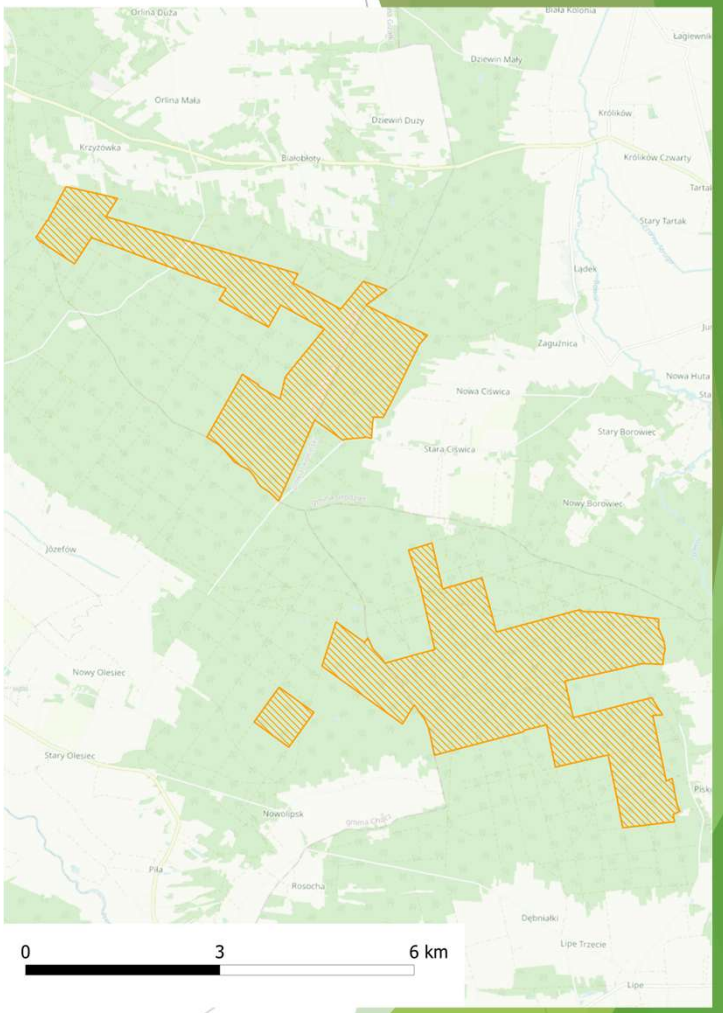
3. Ostoja Rogalińska PLB300017

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu PZO
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony ptaków	populacje lęgowe: rybitwa czarna, dzięcioł średni, kania czarna, kania ruda; populacje migrujące: gęś białoczelna, gęś zbożowa	Przetarg ogłoszono, I kw. 2027	IV kw. 2027

4. Puszcza Pyzdrska PLH300060

- Powierzchnia: 1 727,01 ha
- W całości leśny obszar
- sosnowy bór chrobotkowy

Gminy: Chocz, Gizałki, Blizanów, Grodziec

4. Puszcza Pyzdrska PLH300060

Ekspertyza	Przedmiot ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu PZO
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony	siedlisko 91T0	W realizacji, III kw. 2026	II kw. 2027

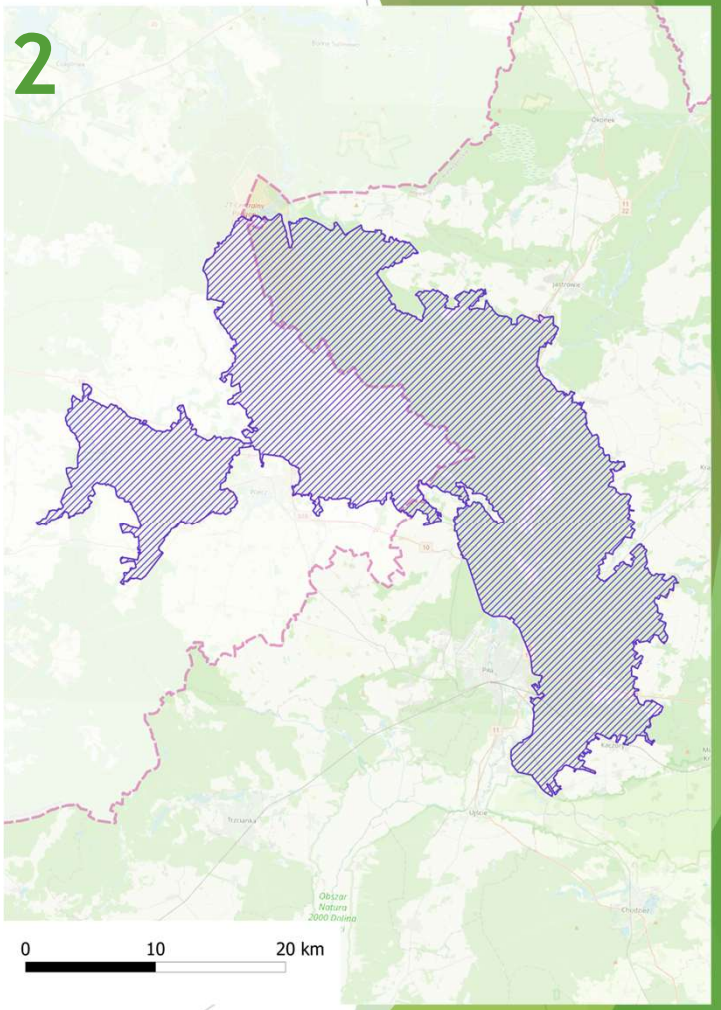
Aktualizacja Planów Zadań Ochronnych

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

5. Puszcza nad Gwdą PLB300012

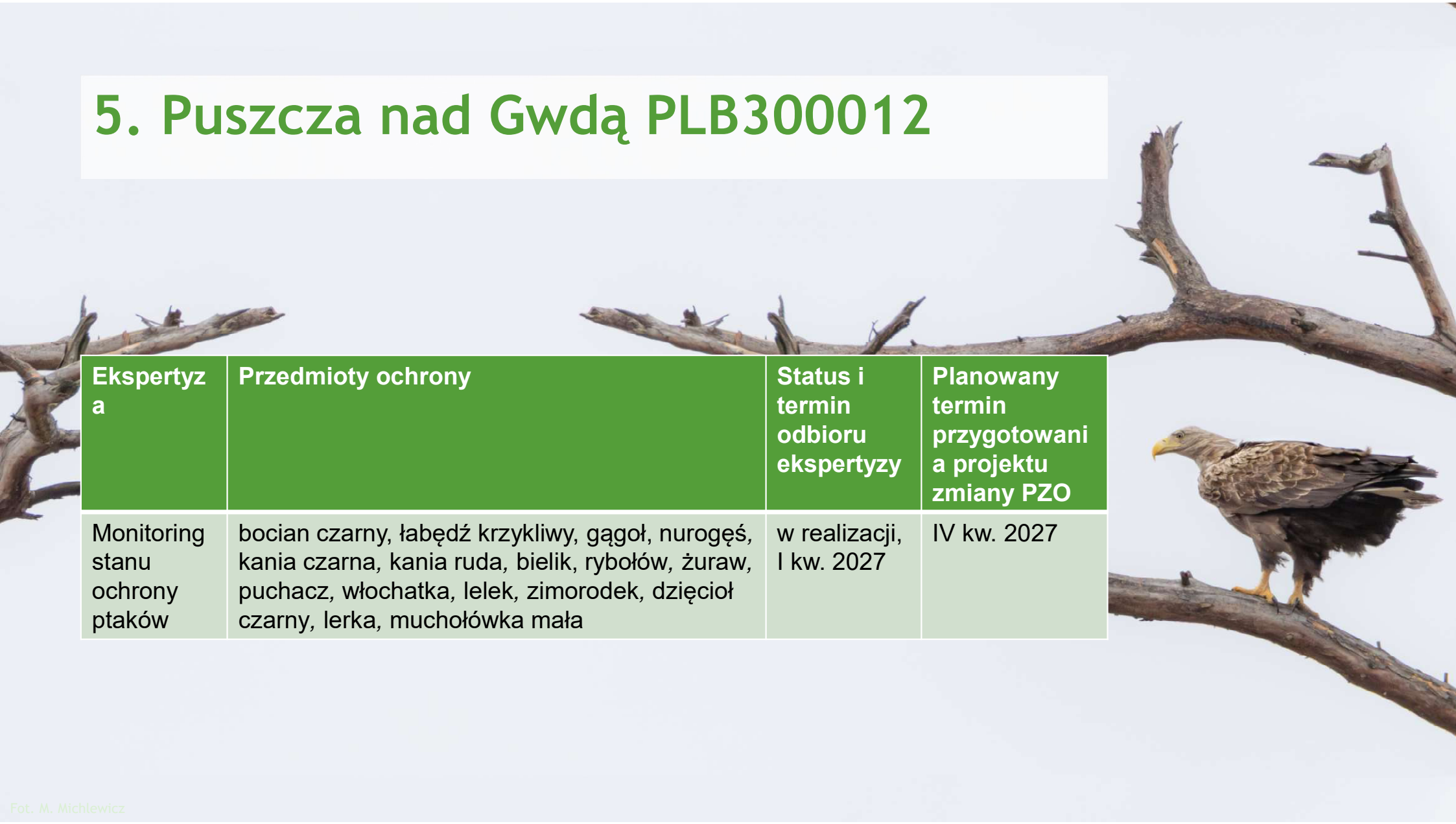
- Powierzchnia 77 678,90 ha
- Ostoja ptaków o znaczeniu międzynarodowym (IBA PL018)
- Bardzo ważna ostoja lęgowa lelka, lerki i włochatki
- Rozległy obszar leśny z dobrze zachowanymi siedliskami wodno - błotnymi

Gminy: Mirosławiec, Tarnówka, Wysoka, Szydłowo, Czaplinek, Kaczory, Tuczno, Ujście, Wałcz, Piła, Krajenka, Jastrowie, Wałcz

5. Puszcza nad Gwdą PLB300012

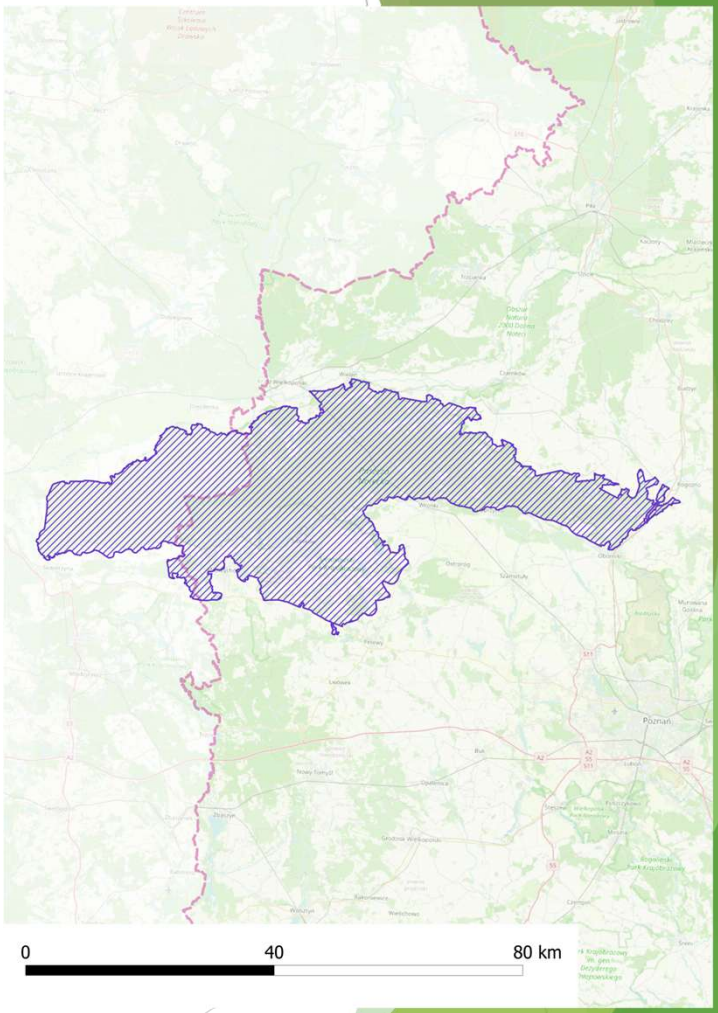
Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony ptaków	bocian czarny, łabędź krzykliwy, gągoł, nurogęś, kania czarna, kania ruda, bielik, rybołów, żuraw, puchacz, włochatka, lelek, zimorodek, dzięcioł czarny, lerka, muchołówka mała	w realizacji, I kw. 2027	IV kw. 2027

Fot. M. Michlewicz

6. Puszcza Notecka PLB300015

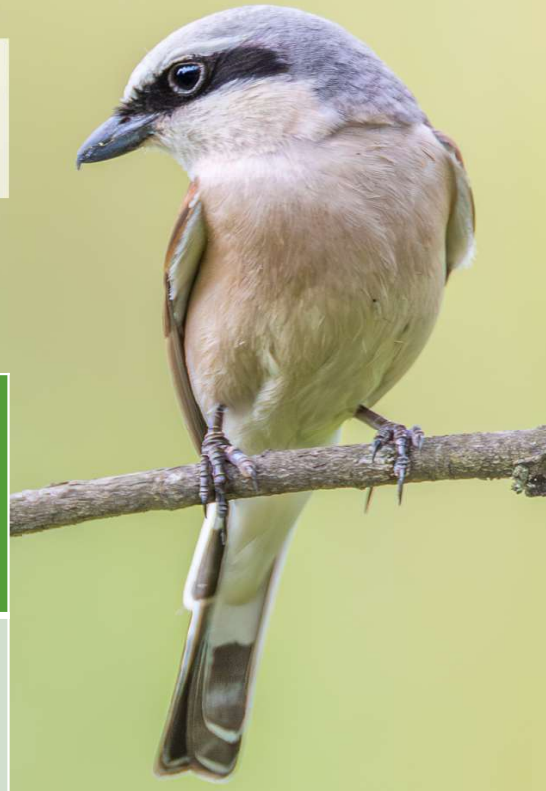
- Powierzchnia 178 255,76 ha
- zwarty, jednolity kompleks leśny
- największy w Polsce obszar wydm śródlądowych
- min. 30 lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi

Gminy: Skwierzyna, Drezdenko, Międzychód, Chrzypsko Wielkie, Rogoźno, Santok, Przytoczna, Obrzycko, Sieraków, Wieleń, Wronki, Pniewy, Oborniki, Pszczew, Ryczywół, Kwilcz, Połajewo, Drawsko, Lubasz

6. Puszcza Notecka PLB300015

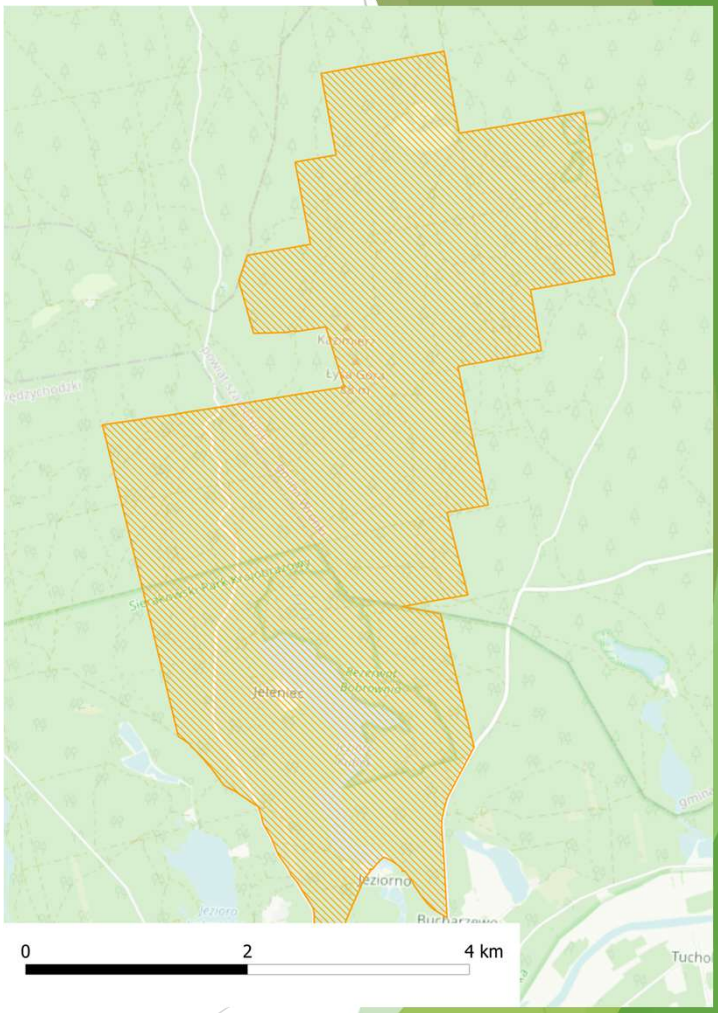
Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony ptaków	bocian czarny, łabędź krzykliwy, łabędź niemy, gągoł, nurogęś, kania czarna, kania ruda, bielik, rybołów, trzmielojad, żuraw, puchacz, włochatka, lelek, zimorodek, gęś białoczelna, gęś zbożowa, podgorzałka, bąk, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, lerka, muchołówka mała, gąsiorek, jarzębatka	Do wykonania, IV kw. 2028	II kw. 2029

Fot. M. Michlewicz

7. Jezioro Kubek PLH300006

- Powierzchnia 1 796,30 ha
- Jezioro Kubek – płytkie, o czystych wodach
- Wydmy śródlądowe porośnięte drzewostanem sosnowym i świerkowym
- źródliska i łęgi towarzyszące ciekom wodnym

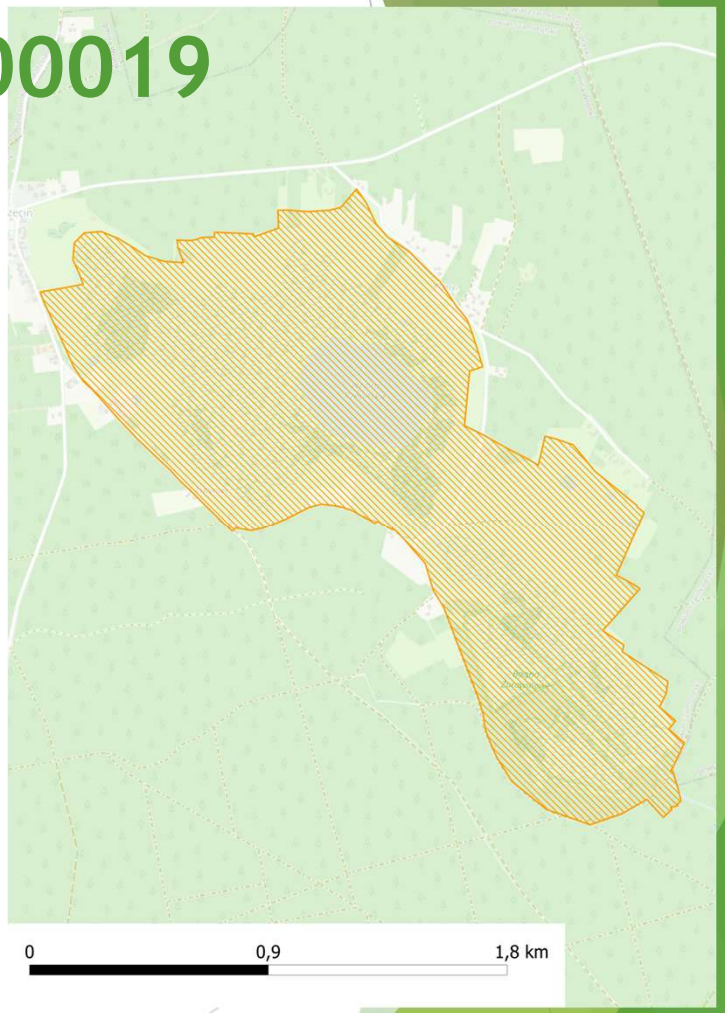
Gminy: Sieraków, Wronki

7. Jezioro Kubek PLH300006

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	wilk	Do wykonania, I kw. 2028	II kw. 2028
Monitoring stanu ochrony oraz inwentaryzacja	2330 wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, 3150 jezioro, 3260 rzeki włosiennicznikowe, 4030 wrzosowiska, 9190 kwaśne dąbrowy, 91T0 bór chrobotkowy	Do wykonania, IV kw. 2027	

8. Torfowisko Rzecińskie PLH300019

- Powierzchnia 236,36 ha
- ostoja dobrze zachowanej roślinności torfowiskowej o charaktertze przejściowym
- Jezioro o zmiennym poziomie wód

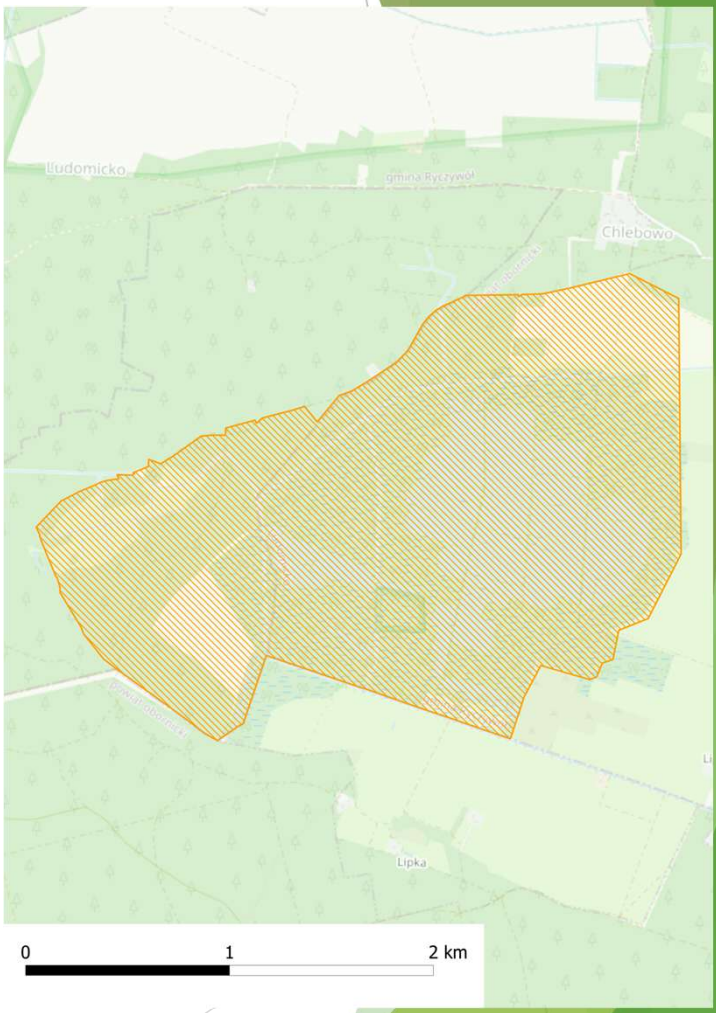
Gmina Wronki

8. Torfowisko Rzecińskie PLH300019

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu PZO
Monitoring stanu ochrony	3140 twardowodne zbiorniki z podwodnymi łąkami ramienic	Do wykonania, II kw. 2027	I kw. 2028
	siedliska torfowiskowe 7140, 7150, 7210* torfowiska nakredowe, 7230		

9. Bagno Chlebowo PLH300016

- Powierzchnia 465,31 ha
- największy kompleks torfowiskowy w Wielkopolsce
- Torfowisko wysokie
- 10 typów siedlisk o znaczeniu europejskim,
- priorytetowe kompleksy borów i lasów bagiennych

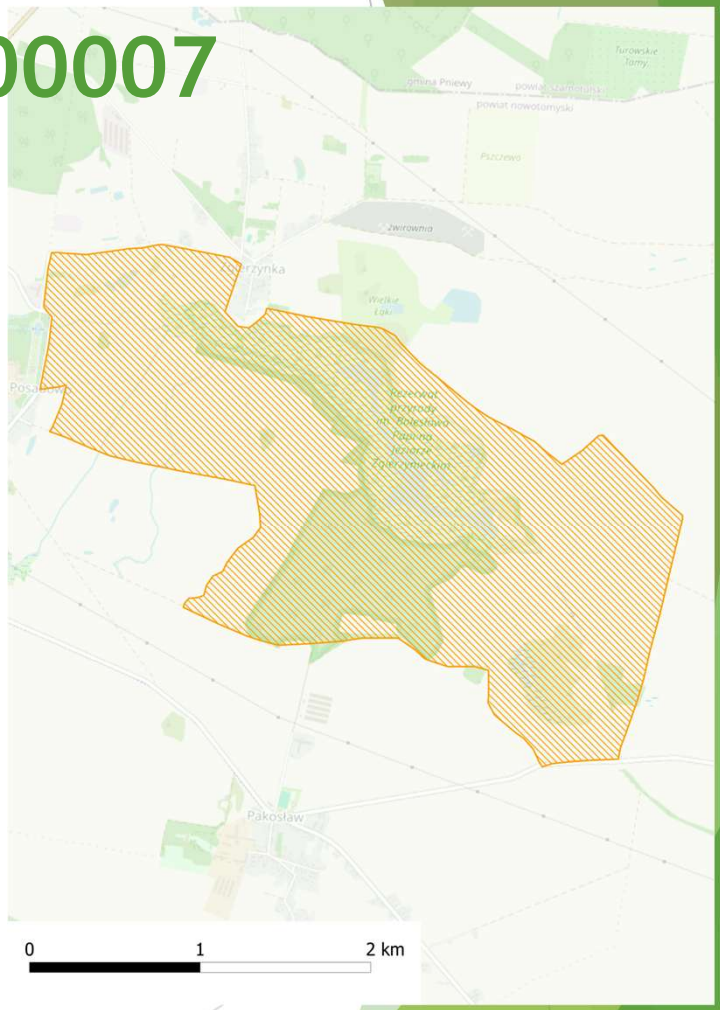
Gminy: Ryczywół, Połajewo

9. Bagno Chlebowo PLH300016

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	murawy: 2330, łąki: 6410, 6510; wrzosowiska: 4030; torfowiska: 7110*, 7120, 7140, 7150, siedliska leśne: 91D0	W trakcie, IV kw. 2026	I kw. 2028
Monitoring stanu ochrony	zalotka większa	Do wykonania, III kw. 2027	

10. Ostoja Zgierzyniecka PLH300007

- Powierzchnia 574,87 ha
- niecka niegdyś rozległego jeziora
- Ekspansja szuwarów na powierzchni jeziora Zgierzynieckiego

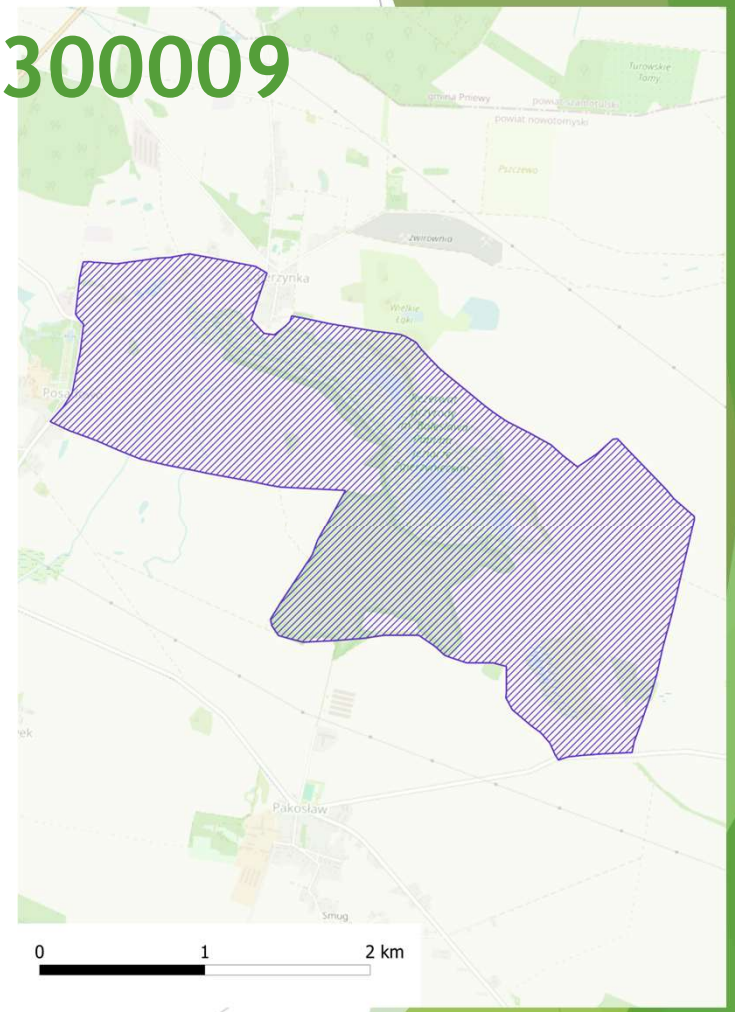
Gmina Lwówek

10. Ostoja Zgierzyniecka PLH300007

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	kumak nizinny	Do wykonania, II kw. 2028	IV kw. 2028
	bóbr europejski i wydra		
	6510, 7210, 9170, 91E0, 91F0		
	3150		

11. Jezioro Zgierzynieckie PLB300009

- Powierzchnia 552,77 ha
- Ostoja ptaków
- Stwierdzono gniazdowanie 12 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej
- Ważna ostoja dla lęgowej populacji podróżniczka
- Ważna ostoja dla migrujących populacji żurawi

Gmina Lwówek

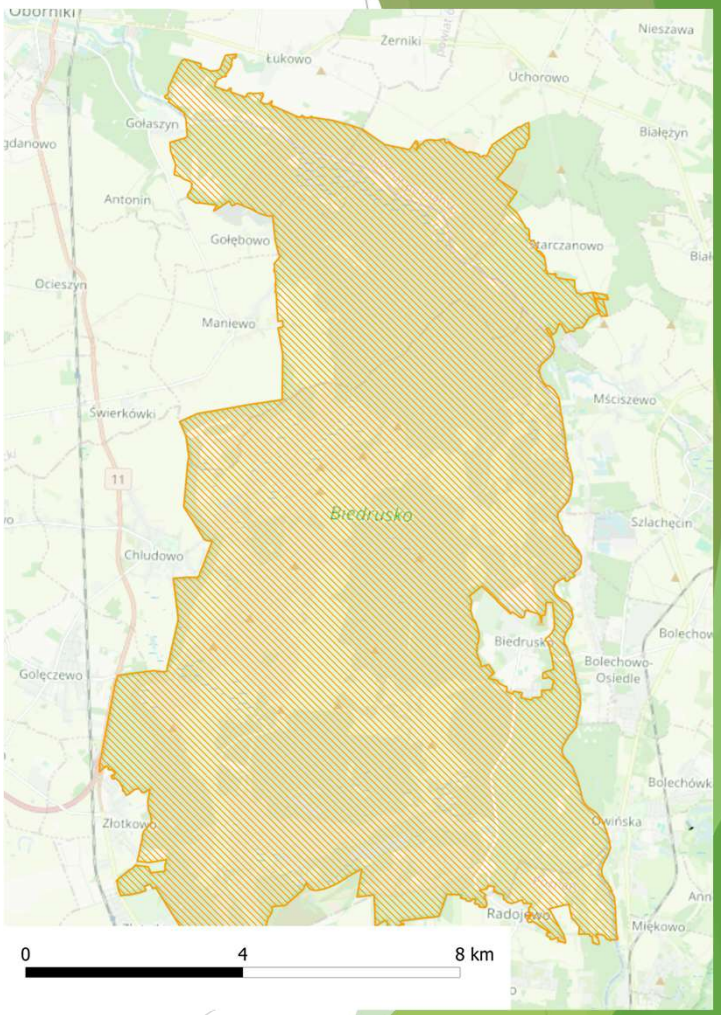
11. Jezioro Zgierzynieckie PLB300009

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	podróżniczek i żuraw	Do wykonania, IV kw. 2028	II kw. 2029

12. Biedrusko PLH300001

- Powierzchnia 9938,09 ha
- teren poligonu w Biedrusku
- W większości siedliska leśne
- Murawy i łąki silnie zarastane

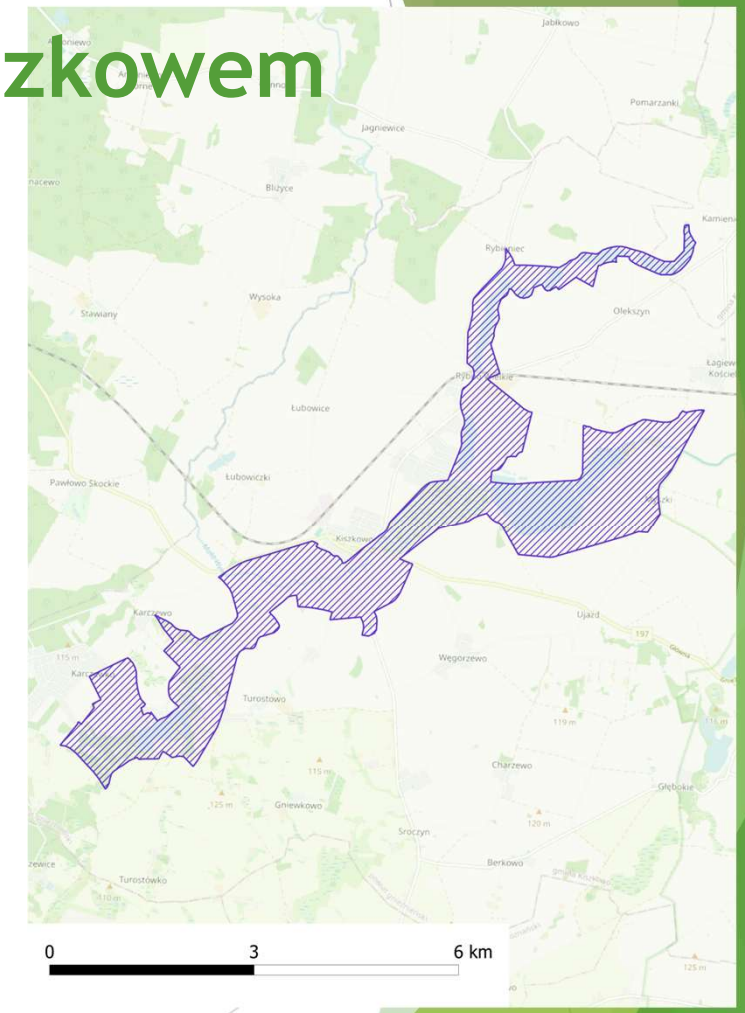
Gminy: Czerwonak, Suchy Las, Murowana Goślina, Poznań, Oborniki

12. Biedrusko PLH300001

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	siedliska leśne 9170, 9190, 91E0, 91F0, 91I0	W realizacji, IV kw. 2026	II kw. 2029
	przeplatka aurinia i czerwończyk nieparek		
Monitoring stanu ochrony	3150 starorzecza i naturalne eutrof. zbiorniki	Do wykonania, IV kw. 2028	
	7140 torfowiska przejściowe i trzęsawiska		
	6210, 6230, 6410, 6430, 6510 – murawy i łąki		
	pachnica dębowa i kozioróg dębosz		
	trzepla zielona		
	kumak nizinny		

13. Dolina Małej Wełny pod Kiszkowem PLB300006

- Powierzchnia 1 252,35 ha
- odcinek doliny Małej Wełny z łąkami, starorzeczami, naturalnymi zbiornikami wodnymi oraz stawami rybnymi.
- Łąki są corocznie zalewane wodami roztopowymi
- Znaczna część łąk użytkowana kośnie

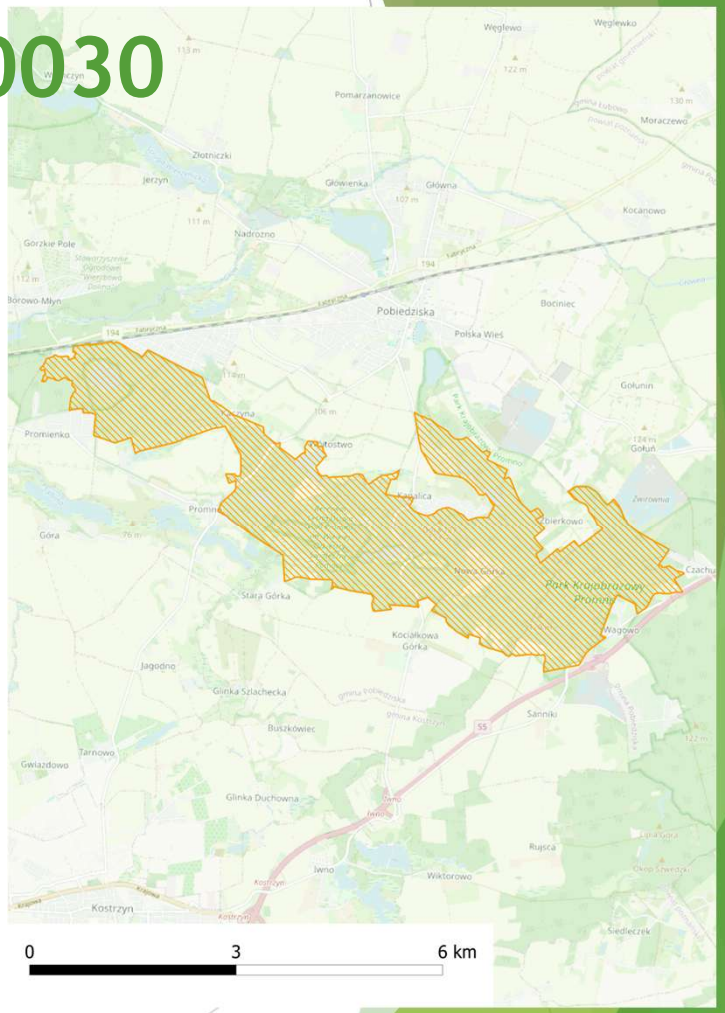
Gminy: Kiszkowo, Kłecko

13. Dolina Małej Wełny pod Kiszkowem PLB300006

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony ptaków	krakwa, gęś białoczelna, gęgawa, gęś zbożowa, głowienka, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, żuraw, siewka złota, perkoz rdzawoszyi, zielonka, czajka	Do wykonania, IV kw. 2028	II kw. 2029

14. Ostoja koło Promna PLH300030

- Powierzchnia 1 399,01 ha
- Przeważają kompleksy leśne, duży udział lasów liściastych
- Wysoka klasa wiekowa
- 4 jeziora trwałe, tereny podmokłe
- 2 siedliska priorytetowe: 7210 torfowiska nakredowe i 91E0 łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
- Orzesznica – jedyne znane stanowisko w wielkopolsce

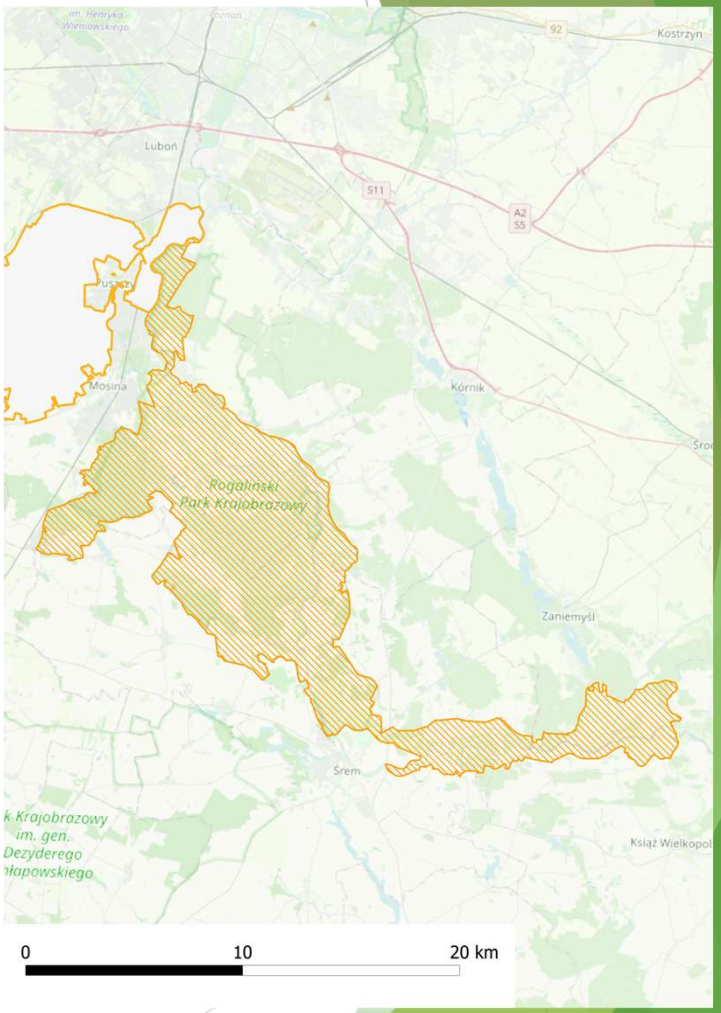
Gminy: Pobiedziska, Kostrzyn

14. Ostoja koło Promna PLH300030

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	bóbr europejski	Do wykonania, II kw. 2027	II kw. 2028
	poczwarówka zwężona oraz poczwarówka jajowata	Do wykonania, VI kw. 2027	

15. Rogalińska Dolina Warty PLH300012

- Powierzchnia 14 753,62 ha
- terasa zalewowa, liczne starorzecza i zastoiska
- łąki, bagna, płaty lasów łęgowych, kompleksy grądów
- prawie połowę obszaru (47,7%) pokrywają lasy

Gminy: Zaniemyśl, Śrem, Kórnik, Komorniki, Mosina, Puszczykowo, Brodnica, Książ Wielkopolski, Krzykosy

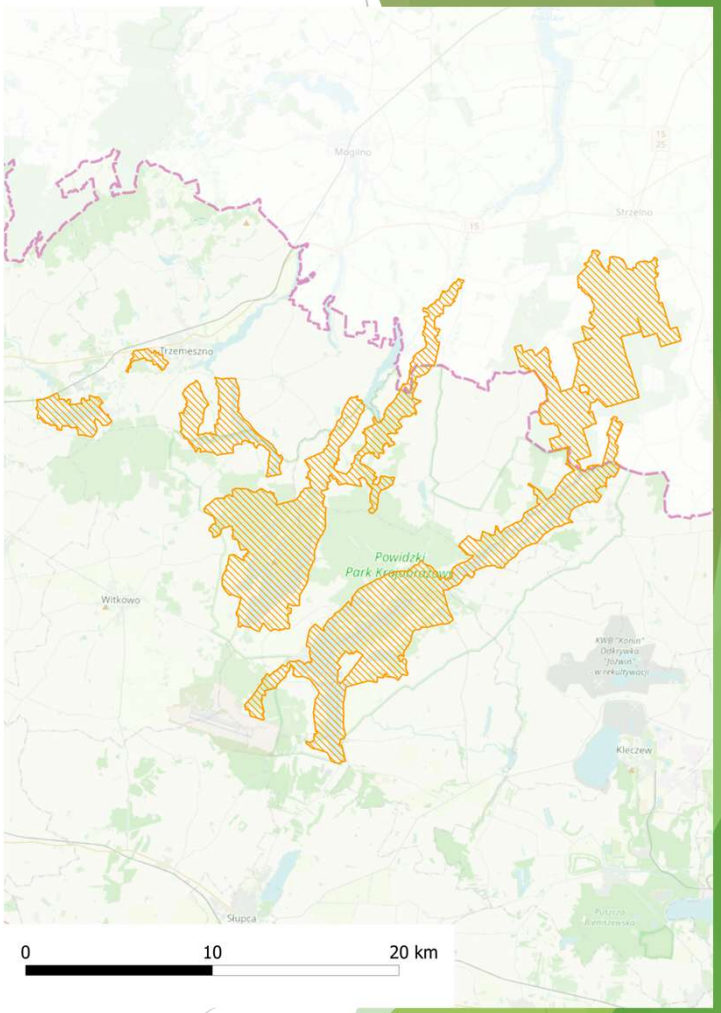
15. Rogalińska Dolina Warty PLH300012

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony	Siedliska łąkowe: 6430, 6440, 6510 i leśne: 9190, 91E0	Odebrano, IV kw. 2025	I kw. 2029
	bóbr i wydra		
	trzepla zielona		
Monitoring stanu ochrony	jeziora 3150, zalewane muliste brzegi rzek 3270	Do wykonania, III kw. 2028	
	Łąkowe: 6120; leśne: 9170, 91F0; starodub łąkowy		
	pachnica dębowa i kozioróg dębosz		
	boleń, piskorz i koza		

16. Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026

- Powierzchnia 15 922,12 ha
- Obszar poświęcony siedliskom jeziornym
- Jeziora ramienicowe: 14,3% powierzchni Ostoi
- najlepiej zachowane w Wielkopolsce świetliste dąbrowy
- torfowiska nakredowe

Gminy: Gniezno, Ostrowite, Powidz, Słupca, Trzemeszno, Mogilno, Witkowo, Kleczew, Wilczyn, Strzelno, Jeziora Wielkie, Orchowo

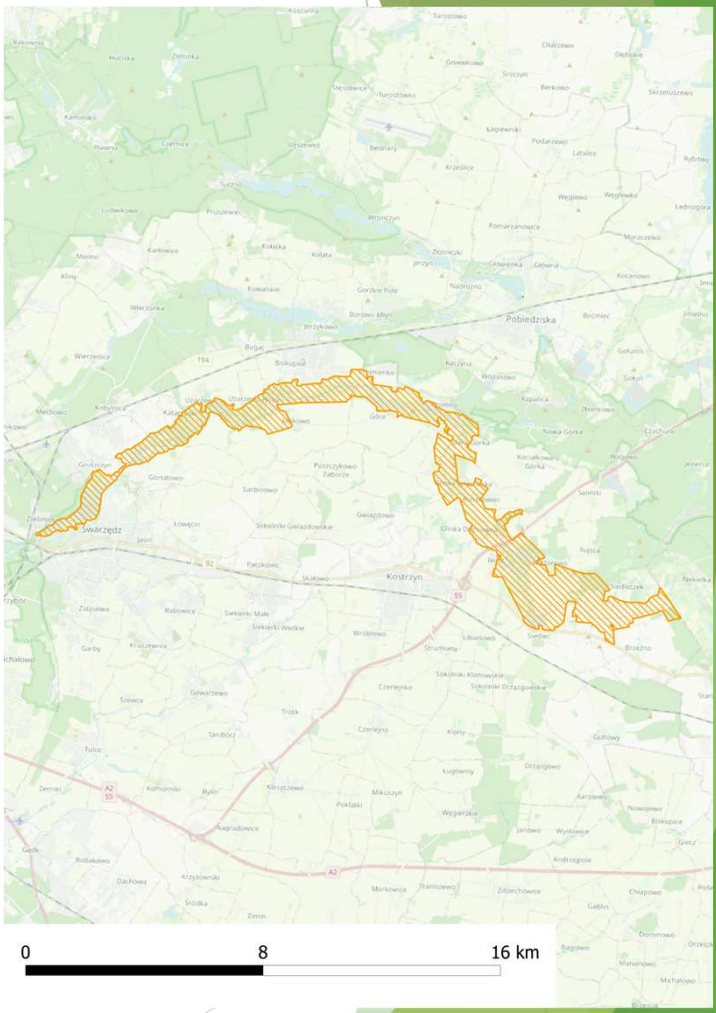

16. Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	zatoczek łamliwy	Do wykonania, III kw. 2027	II kw. 2028
	lipiennik Loesela i sierpowiec błyszczący	Do wykonania, II kw. 2027	
	piskorz	Do wykonania, IV kw. 2027	
	Jeziora: 3140, 3150, łąki: 6410, 6440, 6510, 6210*, torfowiska: 7140, 7150, 7210*, lasy: 9170, 9190, 91E0*, 91F0, 91I0*		

17. Dolina Cybiny PLH300038

- Powierzchnia 2 424,72 ha
- podmokłe zbiorowiska zaroślowe i leśne
- liczne zbiorowiska roślinności wodnej i bagiennej
- zespoły muraw oraz ciepłolubnych ziołorośli
- od dawna intensywnie użytkowana – rolnictwo i urbanizacja

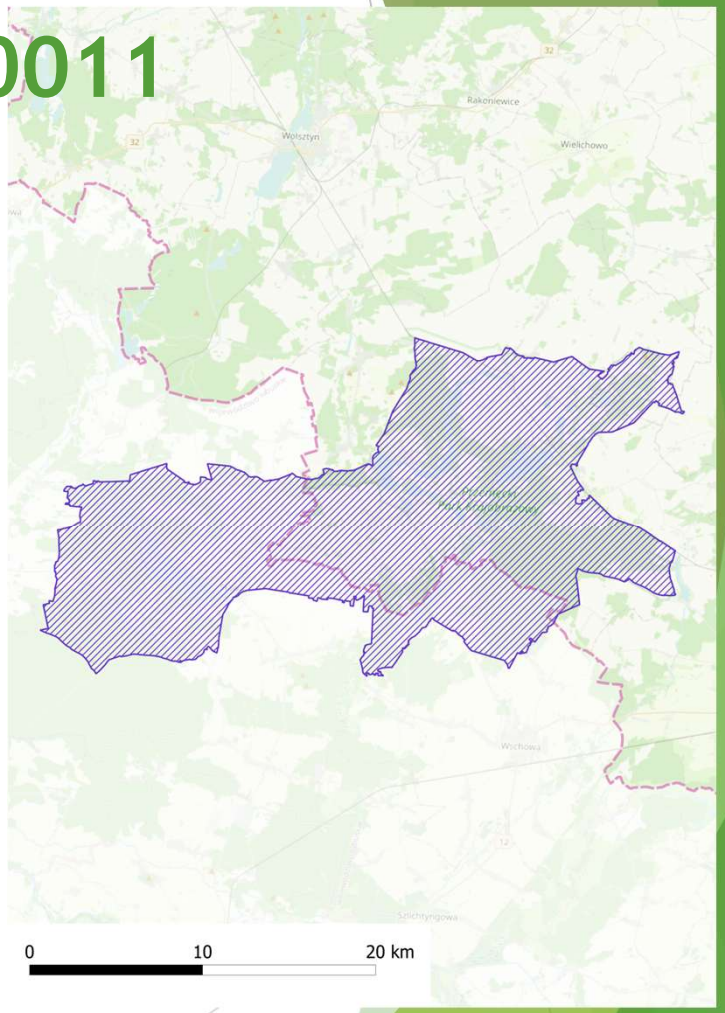
Gminy: Pobiedziska, Kostrzyn, Poznań, Swarzędz

17. Dolina Cybiny PLH300038

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru	Planowany termin projektu zmiany PZO
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	siedliska wodne 3260 i 3270	Odebrano, IV kw. 2025	I kw. 2029
	urawowe 6120, 6210 i torfowiskowe 7140		
Monitoring stanu ochrony	różanka europejska		
	bóbr europejski, wydra	Do wykonania, II kw. 2028	
	siedliska łąkowe: 6430 i 6510	Do wykonania, III kw. 2028	
	siedliska leśne: 9130, 9170, 91E0, 91F0		
	kumak nizinny, traszka grzebieniasta		
	jeziora: 3150		
	poczwarówka zwężona, poczwarówka jajowata	Do wykonania, IV kw. 2028	

18. Pojezierze Sławskie PLB300011

- Powierzchnia 39 144,83 ha
- mozaika jezior, wyspowo położonych pól uprawnych i dużych kompleksów leśnych
- 23 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej,
- 10 gatunków ptaków jest przedmiotem ochrony

Gminy: Wijewo, Włoszakowice, Nowa Sól, Święciechowa, Wschowa, Kolsko, Śmigiel, Sława, Przemęt

18. Pojezierze Sławskie PLB300011

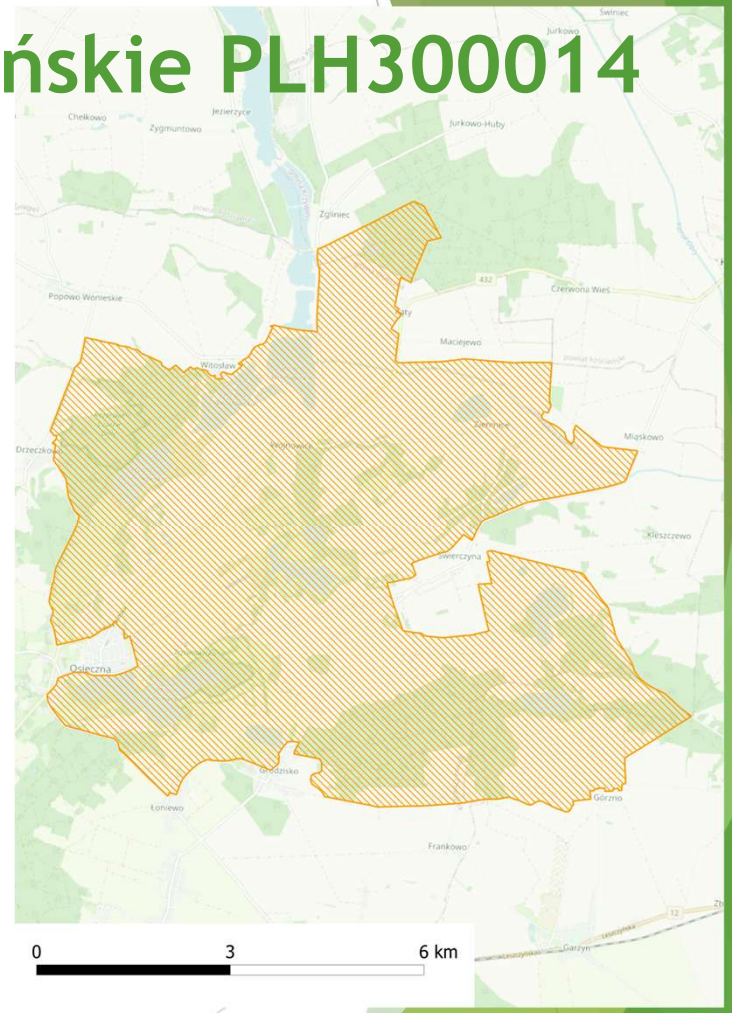
Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyzy	Planowany termin projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony ptaków	trzciniak, krakwa, gęgawa, bąk, gągoł, bączek, podróżniczek, kania ruda, wąsatka, perkoz dwuczuby	Do wykonania, IV kw. 2028	II kw. 2029

Fot. M. Michlewicz

19. Zachodnie Pojezierze Krzywińskie PLH300014

- Powierzchnia 5 494,83 ha
- cenne kompleksy łąkowo-torfowiskowe
- żółw błotny *Emys orbicularis*

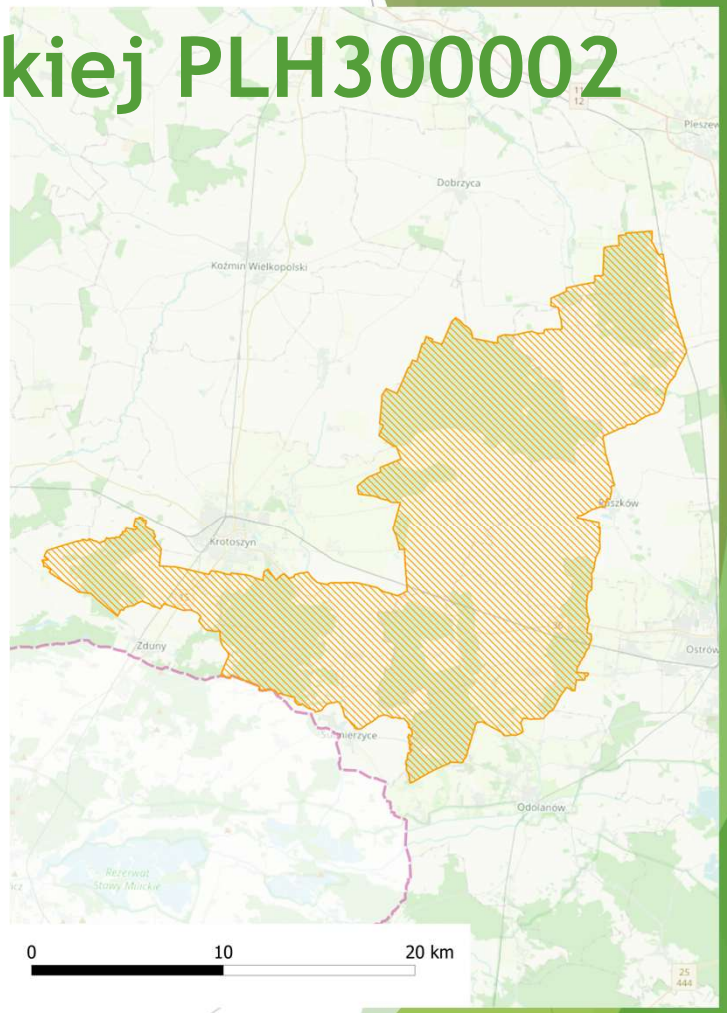
Gminy: Osieczna, Krzemieniewo, Krzywiń

19. Zachodnie Pojezierze Krzywińskie PLH300014

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru	Planowany termin projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	6430, 6510, 6410, 1340*, 3160, 3260, 91E0*, 9170	Do wykonania, IV kw. 2027	II kw. 2028
	siedliska 3150 i 3160	Do wykonania, I kw. 2027	
	siedliska 7210 i 7230		
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	siedlisko 3140	Do wykonania, I kw. 2027	
	starodub łąkowy	W trakcie, IV kw. 2026	

20. Uroczyska Płyty Krotoszyńskiej PLH300002

- Powierzchnia 34 225,20 ha
- jeden z największych i najbardziej znanych w Europie zwartych kompleksów lasów dębowych
- dominują kwaśne dąbrowy

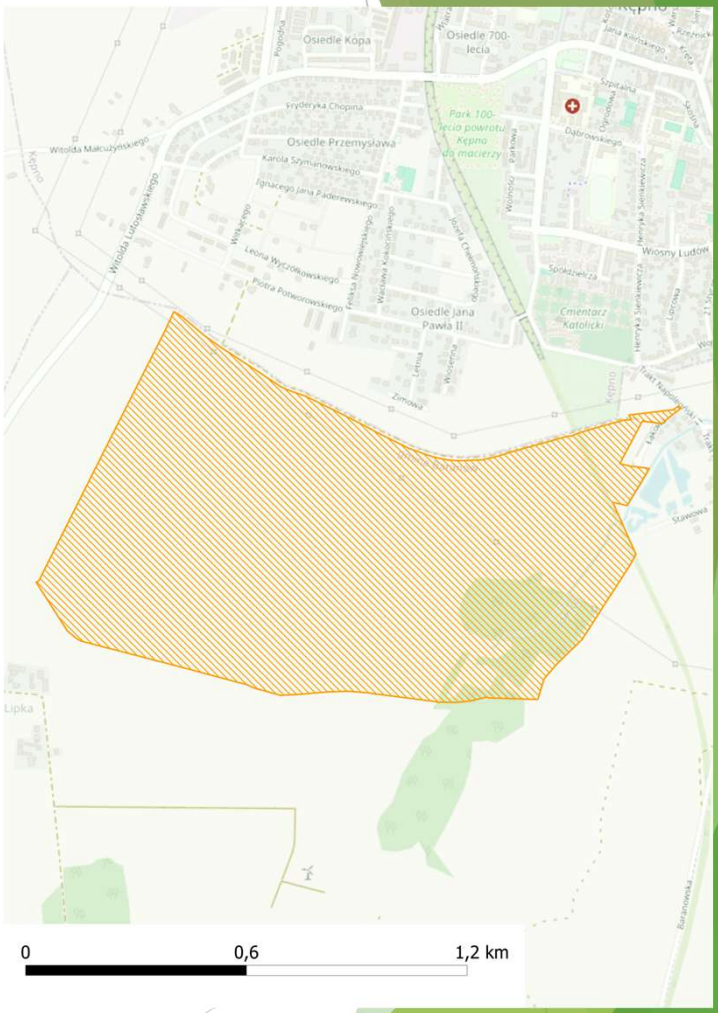
Gminy: Odolanów, Sulmierzyce, Zduny, Dobrzyca, Krotoszyn, Ostrów Wielkopolski, Raszków, Cieszków, Rozdrażew, Pleszew

20. Uroczyska Płyty Krotoszyńskiej PLH300002

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin przygotowania projektu zmiany PZO
Monitoring stanu ochrony	siedliska przyrodnicze: 6120, 6410, 6430, 6510, 7230, 9110, 9170, 9190, 91D0, 91E0, 91F0	Do wykonania, IV kw. 2028	II kw. 2029
Inwentaryzacja oraz ocena stanu ochrony	7230 torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	Odebrano, IV kw. 2025	
	mopek zachodni	W realizacji, III kw. 2026	

21. Baranów PLH300035

- Powierzchnia 109,11 ha
- łąki wilgotne, szuwary, zarośla oraz zadrzewienia
- gęsta sieć rowów melioracyjnych
- czerwończyk fioletek

Gminy: Baranów

21. Baranów PLH300035

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status i termin odbioru ekspertyz	Planowany termin projektu zmiany PZO
Uzupełnienie stanu wiedzy	rdest wężownik	Odebrano, IV kw. 2025	I kw. 2028
Monitoring stanu ochrony	czerwończyk fioletek	Odebrano, IV kw. 2025 / Do wykonania II kw. 2028	
	6430 ziołorośla górskie, 6510 świeże łąki użytkowane ekstensywnie	Do wykonania, IV kw. 2026	

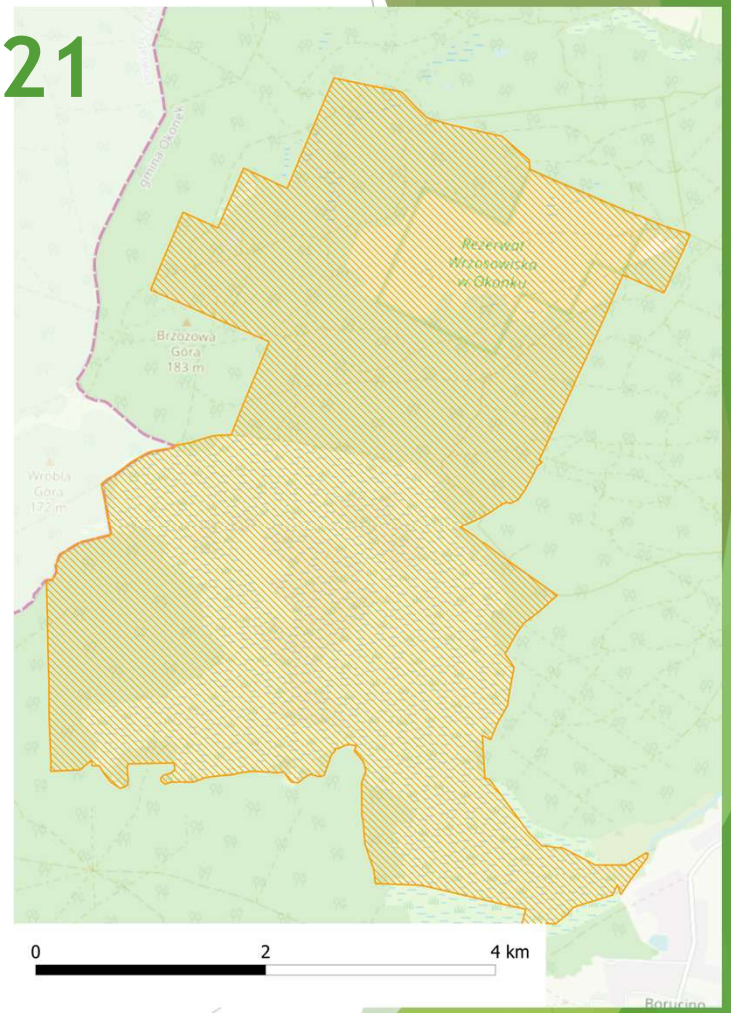
Obszary objęte monitoringami w ramach projektu

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

22. Poligon w Okonku PLH300021

- Powierzchnia 2 180,21 ha
- Jeden z lepiej zachowanych w Polsce obszarów otwartych, rozległych wrzosowisk
- Źródliska, torfowiska, starodrzewy olsowe

Gminy: Borne Sulinowo, Okonek

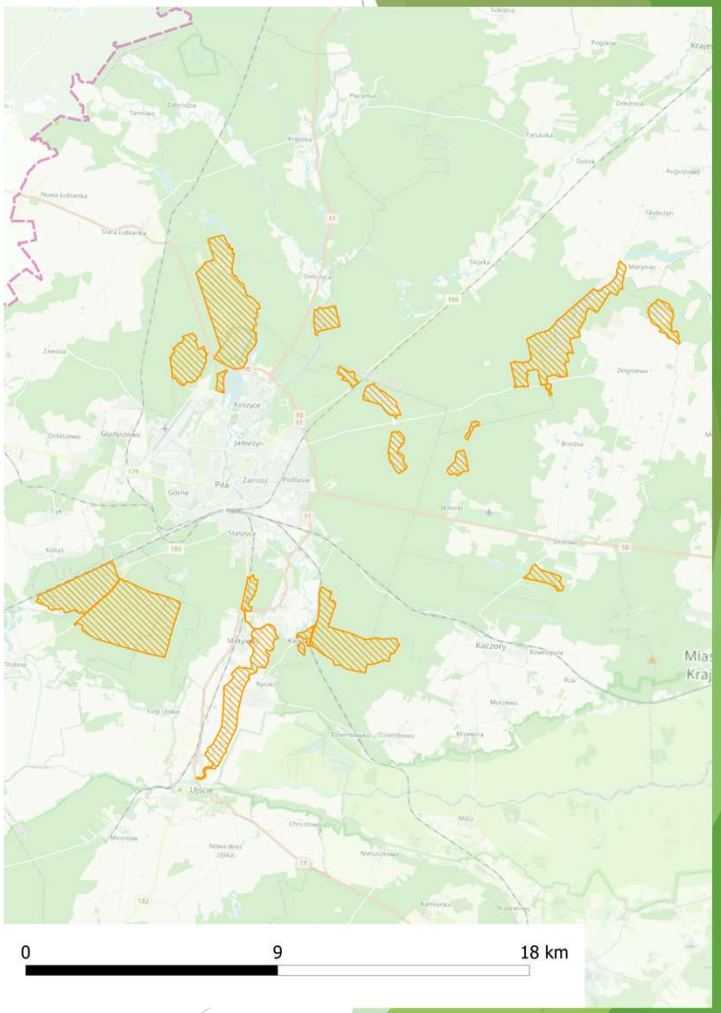
22. Poligon w Okonku PLH300021

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Monitoring stanu ochrony	zalotka większa, pływak szerokobrzeżek	Odebrano / Do wykonania	I kw. 2026 / III kw. 2028
	2330, 4030, 6120, 6230, 7140, 7230, 91E0	Do wykonania	III kw. 2028
	wilk	W realizacji	IV kw. 2026 / I kw. 2028

Fot. M. Michlewicz

23. Ostoja Pilska PLH300045

- Powierzchnia 3 272,19 ha
- Większość jezior pochodzenia rynnowego i wytopiskowego
- ekstensywnie użytkowane łąki,
- torfowiska mszarne lub niskie

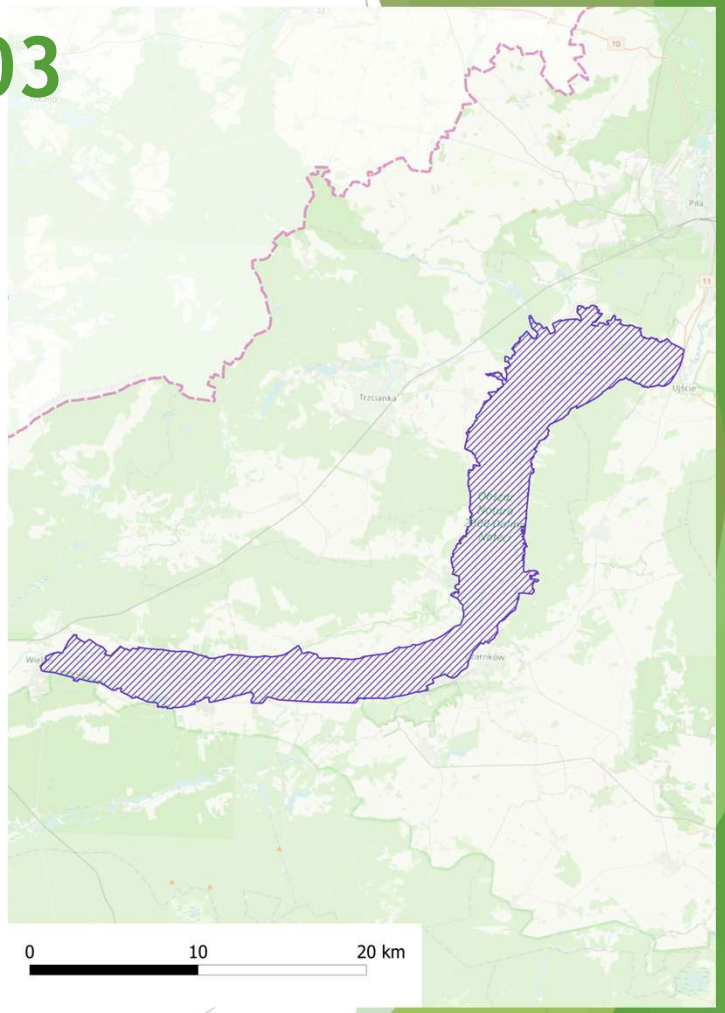
Gminy: Trzcianka, Kaczory, Ujście, Piła, Krajenka, Wysoka, Szydłowo

23. Ostoja Pilska PLH300045

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	zalotka większa, trzepla zielona	Do wykonania	IV kw. 2027
	7150, 7210* torfowiska nakredowe i 7230		I kw. 2027
Monitoring stanu ochrony	Siedliska torfowiskowe w tym: 7110* torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, 7120 i 7140		II kw. 2027

24. Nadnoteckie Łęgi PLB300003

- Powierzchnia 16 058,11 ha
- Ostoja ptasia o randze europejskiej
- min 23 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG
- 7-9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi
- łąki zalewowe, torfowiska niskie, dawne koryta rzeczne, doły potorfowe
- kanały i rowy odwadniające, łąki intensywnie użytkowane

Gminy: Czarnków, Trzcianka, Ujście, Czarnków, Wieleń

24. Nadnoteckie Łęgi PLB300003

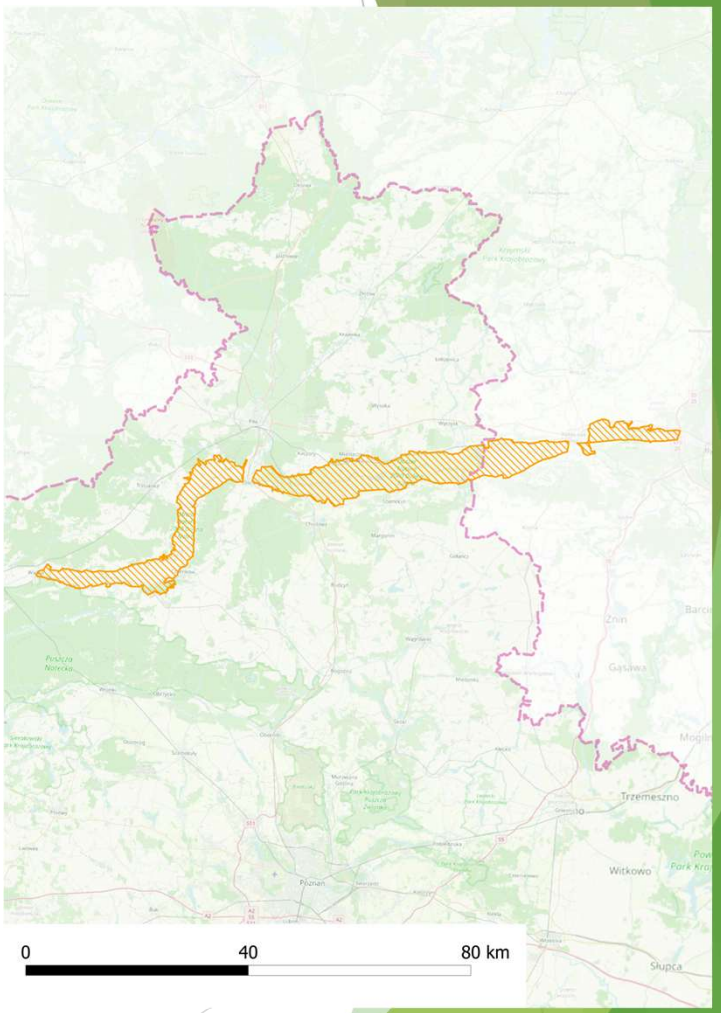

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyzy
Monitoring stanu ochrony ptaków	gęś białoczelna, gęś zbożowa, bocian biały, derkacz, żuraw, rycyk, podróżniczek, kulik wielki, siewka złota, czajka	Do wykonania	III kw. 2027

25. Dolina Noteci PLH300004

- Powierzchnia 50531,99 ha
- torfowiska niskie, zalewowe łąki i trzcinowiska,
- enklawy zakrzewień i zadrzewień
- Na zboczach doliny Noteci znajdują się płaty muraw kserotermicznych.
- Grądy, buczyny i dąbrowy,
- kanały i rowy odwadniające, łąki intensywnie eksploatowane

Gminy: Czarnków, Kcynia, Trzcianka, Chodzież, Wyrzysk, Nakło nad Notecią, Wieleń, Bydgoszcz, Szamocin, Gołańcz, Kaczory, Sadki, Sicienko, Ujście, Piła, Białe Błota, Czarnków, Miasteczko Krajeńskie, Lubasz, Białośliwie

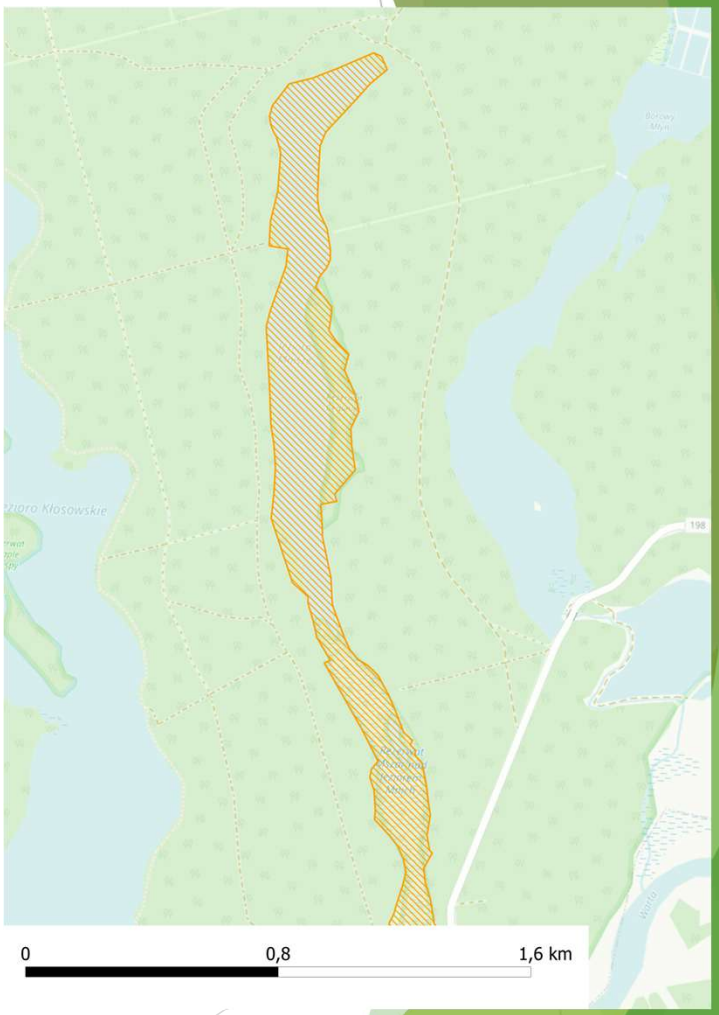

25. Dolina Noteci PLH300004

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyzy
Monitoring stanu ochrony	siedliska przyrodnicze: 3150, 3270, 4030, 6210, 6410, 6430, 6510, 9110, 9130, 9170, 9190, 91E0, 91F0, 91I0, starodub łąkowy, kumak nizinny, wydra, piskorza, czerwończyk fioletek	Do wykonania	IV kw. 2027

26. Jezioro Mnich PLH300029

- Powierzchnia 46,00 ha
- Mały obszar, wielka różnorodność siedlisk
- dwa polodowcowe jeziora
- rozległe torfowiska niskie i przejściowe
- łąki, a także drzewostan z udziałem ok. 160 letniej sosny
- Mały Mnich – zarastające jezioro z łąkami ramienicowymi

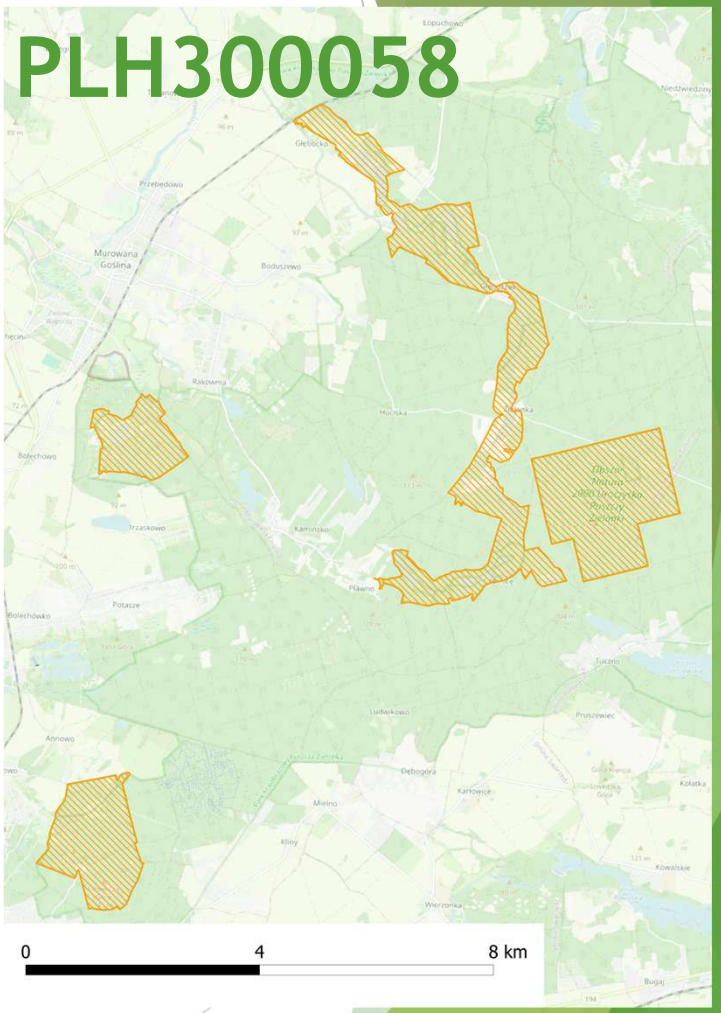
Gmina Sieraków

26. Jezioro Mnich PLH300029

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Monitoring stanu ochrony	siedliska przyrodnicze 7230, 7140, 7210, gatunki roślin: lipiennik Loesela, sierpowiec błyszczący	W realizacji	IV kw. 2026
	siedliska przyrodnicze 9190 i 6510		

27. Uroczyska Puszczy Zielonki PLH300058

- Powierzchnia 1496,18 ha
- 4 enklawy:
  - Dolina rzeki Trojanki i rynna polodowcowa z jeziorami: Czarne Małe, Czarne Duże, Kociołek i Pławno
  - Eutroficzne jezioro Bolechowo
  - Zwarty kompleks kwaśnych dąbrów na wschód od Huty Pustej
  - Rejon Dziewiczej Góry

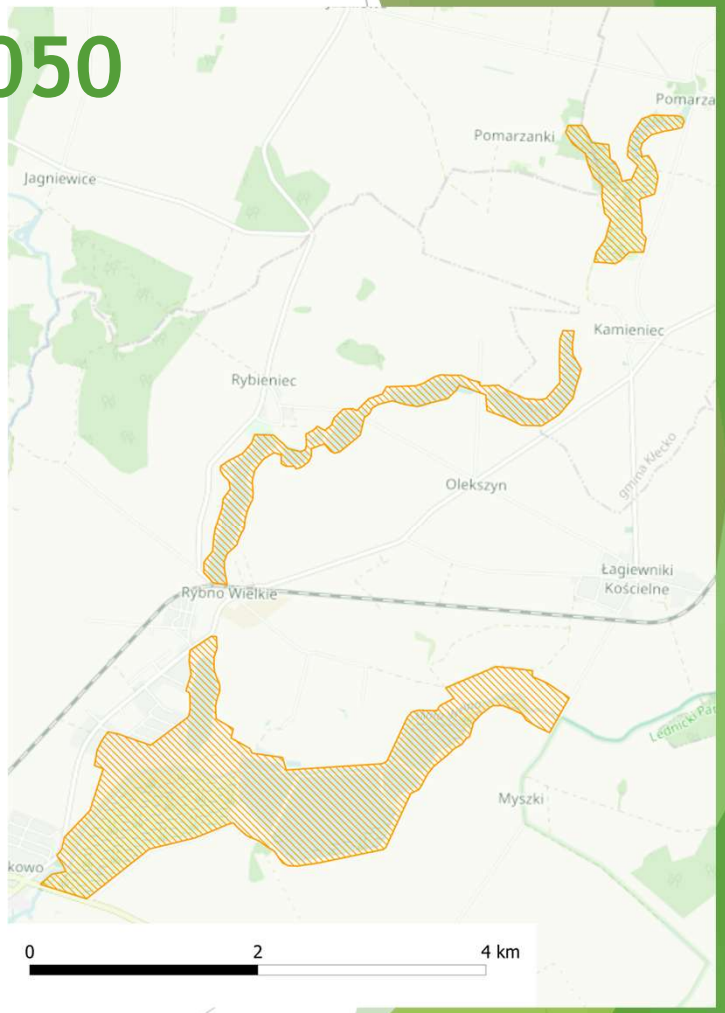
Gminy: Pobiedziska, Czerwonak, Murowana Goślina

27. Uroczyska Puszczy Zielonki PLH300058

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	zalotka większa	W realizacji	IV kw. 2026
	kumak nizinny		
wyznaczenie pow. monitoringowych oraz ocena stanu ochrony	leśne: 9170 grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, 9190 kwaśne dąbrowy		
Monitoring stanu ochrony	wodne: 3140 zbiorniki z łąkami ramienic, 3150 starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne		

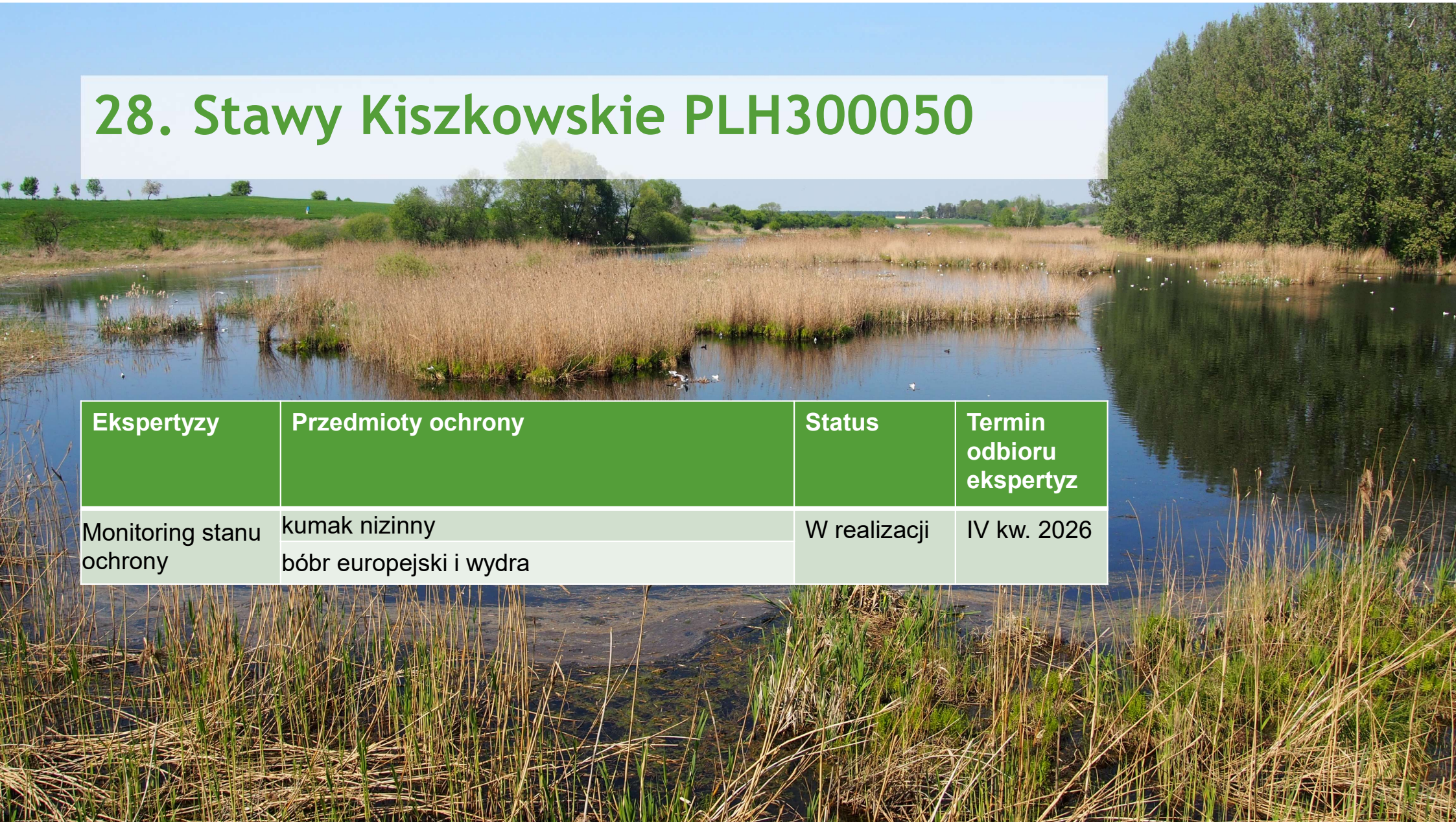
28. Stawy Kiszkowskie PLH300050

- Powierzchnia 477,49 ha
- kompleksy stawów rybnych
- częściowo użytkowane gospodarczo (produkcja karpia)
- płytkie rozlewiska, silnie zarośnięte roślinnością szuwarową i zaroślami wierzbowymi
- jedna z najważniejszych w Wlkp. ostoi kumaka nizinnego

Gminy: Kiszkowo, Skoki, Kłecko

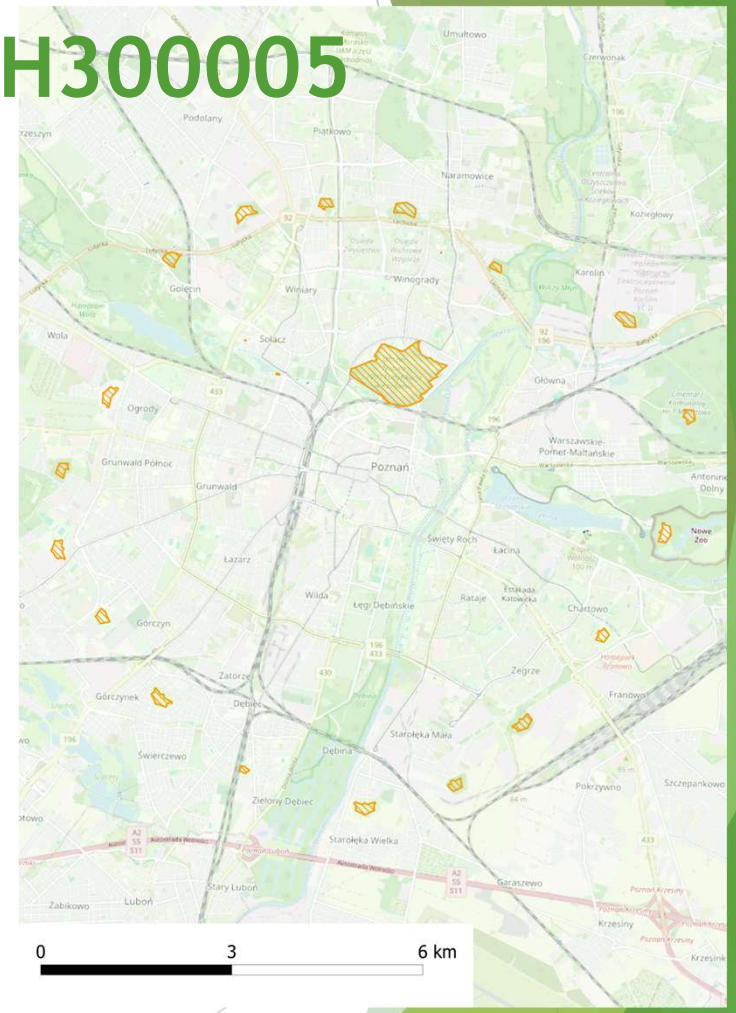
28. Stawy Kiszkowskie PLH300050

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Monitoring stanu ochrony	kumak nizinny	W realizacji	IV kw. 2026
	bóbr europejski i wydra		

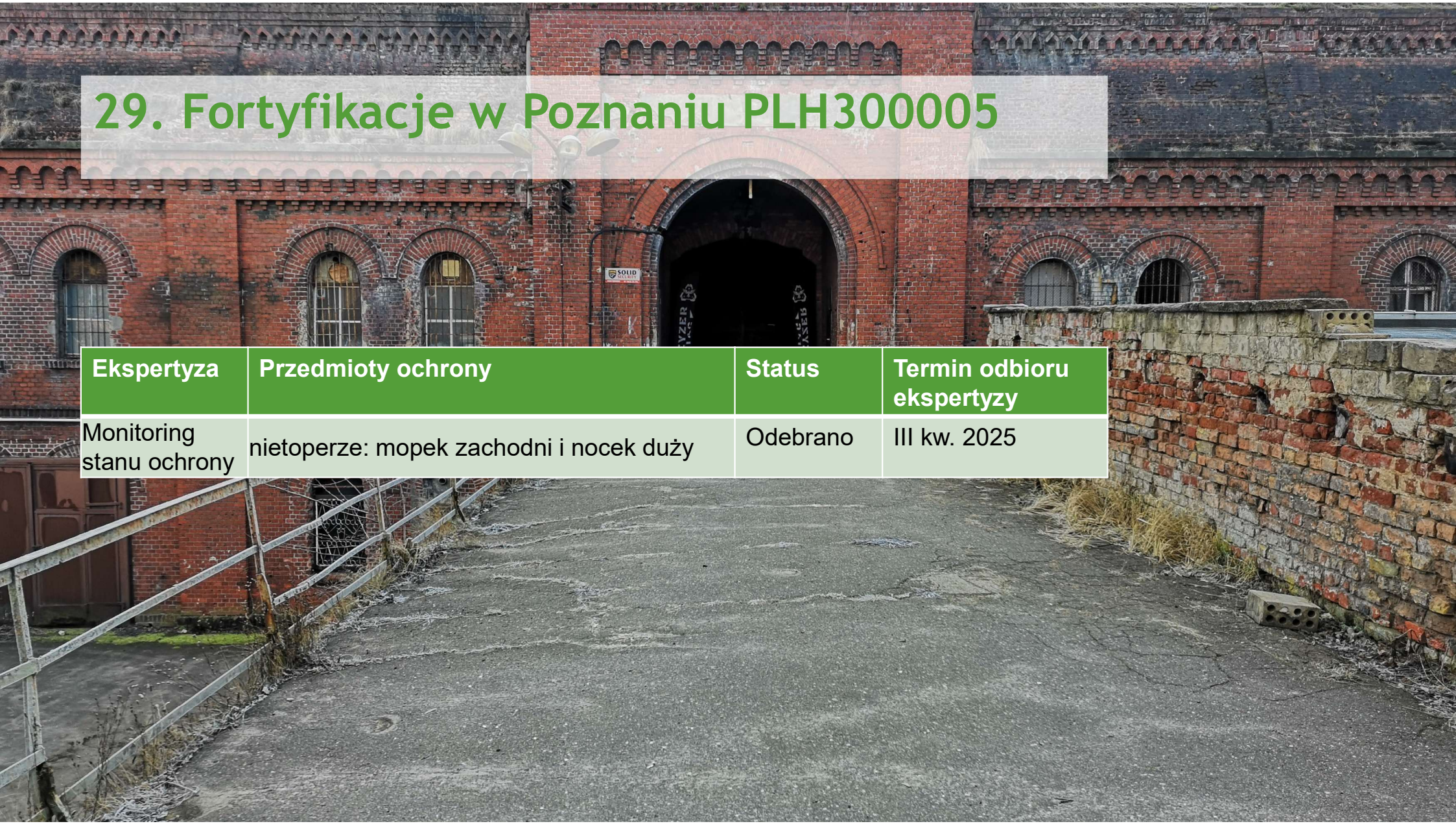
29. Fortyfikacje w Poznaniu PLH300005

- Powierzchnia 149,02 ha
- jedno z najważniejszych zimowisk nietoperzy w kontynentalnym regionie Polski
- 22 obiekty o historycznym zanczeniu

Gminy: Poznań

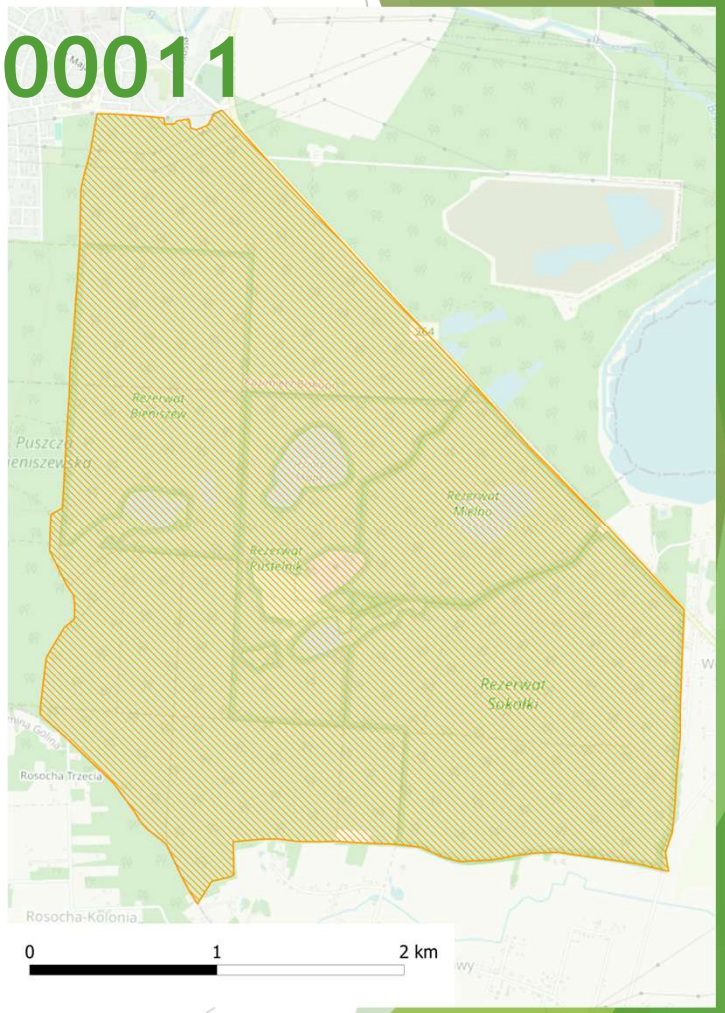
29. Fortyfikacje w Poznaniu PLH300005

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyzy
Monitoring stanu ochrony	nietoperze: mopek zachodni i nocek duży	Odebrano	III kw. 2025

30. Puszcza Bieniszewska PLH300011

- Powierzchnia 953,96 ha
- Zwarty kompleks lasów liściastych
- Intensywna antropopresja, nieopodal zwałowiska i kopalnia węgla brunatnego
- trzy eutroficzne zbiorniki wodne

Gminy: Kazimierz Biskupi

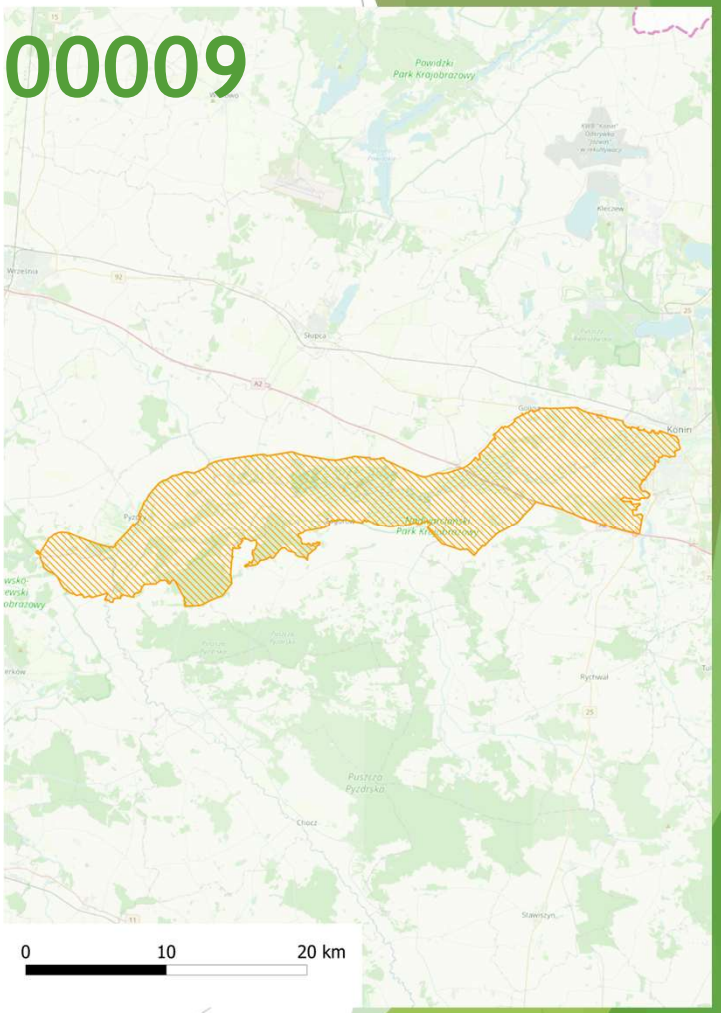
30. Puszcza Bieniszewska PLH300011

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Monitoring stanu ochrony	siedliska leśne: 9190, 91I0, 91E0, 91F0	Odebrano	IV kw. 2025
	lipiennik Loesela		
	siedlisko 3150		
	kumak nizinny		
Wyszukiwanie i inwentaryzacja	siedlisko 6410		

31. Ostoja Nadwarciańska PLH300009

- Powierzchnia 26 653,07 ha
- okresowe rozlewiska do kilku tysięcy hektarów
- Dominacja wilgotnych łąk, pastwisk i szuwarów
- ekstensywna gospodarka łąkowo-pastwiskowa
- Jeden z najlepiej zachowanych naturalnych i półnaturalnych krajobrazów rzeki nizinnej

Gminy: Zagórów, Stare Miasto, Żerków, Konin, Rzgów, Golina, Pyzdry, Lądek, Miłosław, Kołaczkowo

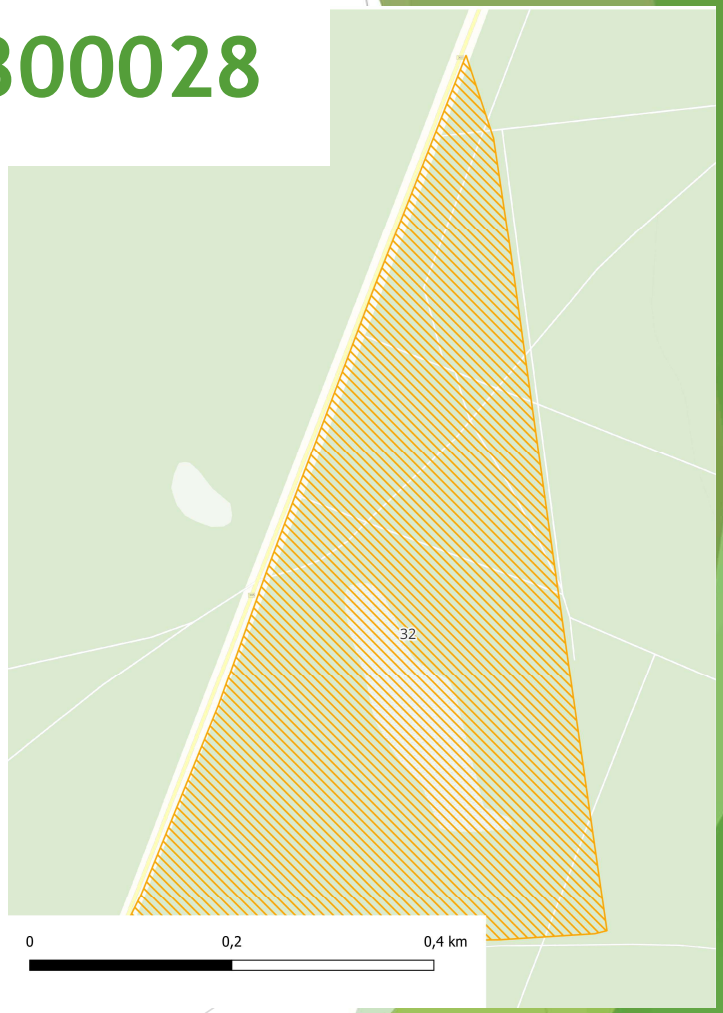
31. Ostoja Nadwarciańska PLH300009

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	siedliska przyrodnicze oraz starodub łąkowy	Odebrano	IV kw. 2025
	siedlisko 3150		
	trzepla zielona		
	przeplatka aurinia		
Monitoring stanu ochrony	kumak nizinny, traszka grzebieniasta		
	piskorz, różanka, koza		
	bóbr europejski i wydra	W realizacji	III kw. 2026

32. Barłożnia Wolsztyńska PLH300028

- 22,02 ha
- torfowiska zasilane wodami podziemnymi oraz opadowymi
- płytki dystroficzny zbiornik w byłym wyrobisku torfowym z jedyną znaną w Wielkopolsce populacją strzebli błotnej
- Monitoringi prowadzone co roku
- Zagrożona obniżającym się poziomem wody
- Mała retencja, pogłębianie torfianki
- Powiaty: grodziski

Gmina Rakoniewice

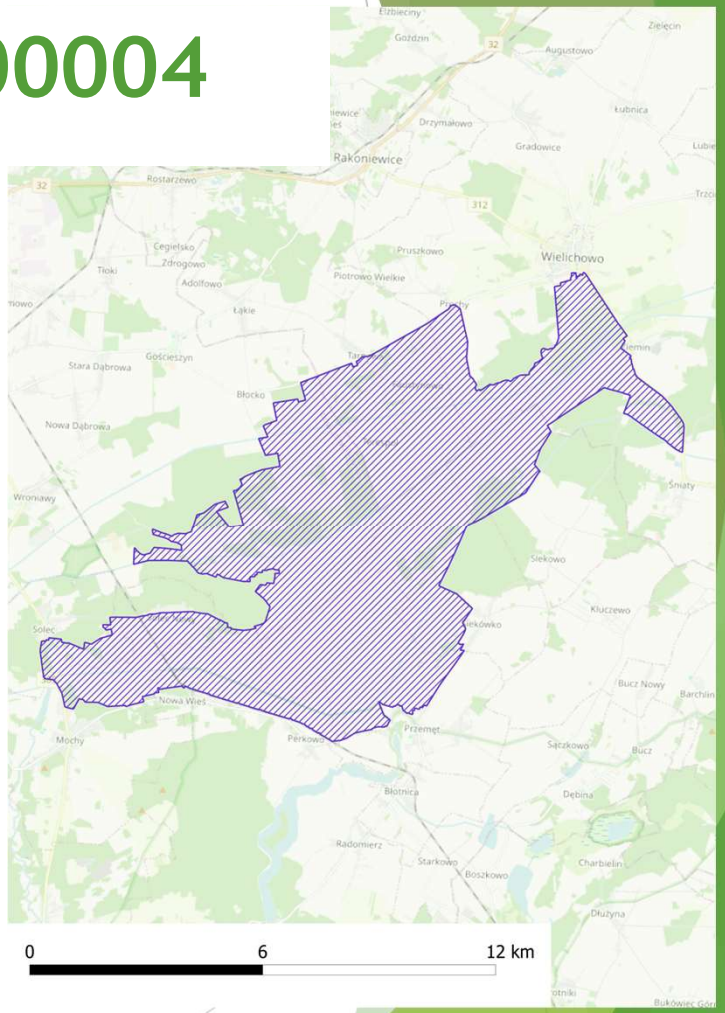

32. Barłożnia Wolsztyńska PLH300028

Ekspertyzy	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyz
Monitoring stanu ochrony	strzebla błotna x4	Wykonano	IV kw. 2025
		Do wykonania	IV kw. 2026
			III kw. 2027
			III kw. 2028
Inwentaryzacja wraz z oceną stanu ochrony	siedlisko 7140	Wykonano	IV kw. 2025

33. Wielki Łęg Obrzański PLB300004

- Powierzchnia 7 539,98 ha
- mozaika łąk, bagien, lasów zalewowych, potorfi oraz lasów mieszanych
- sieć kanałów i rowów, użytki zielone, teren intensywnie uprawiany

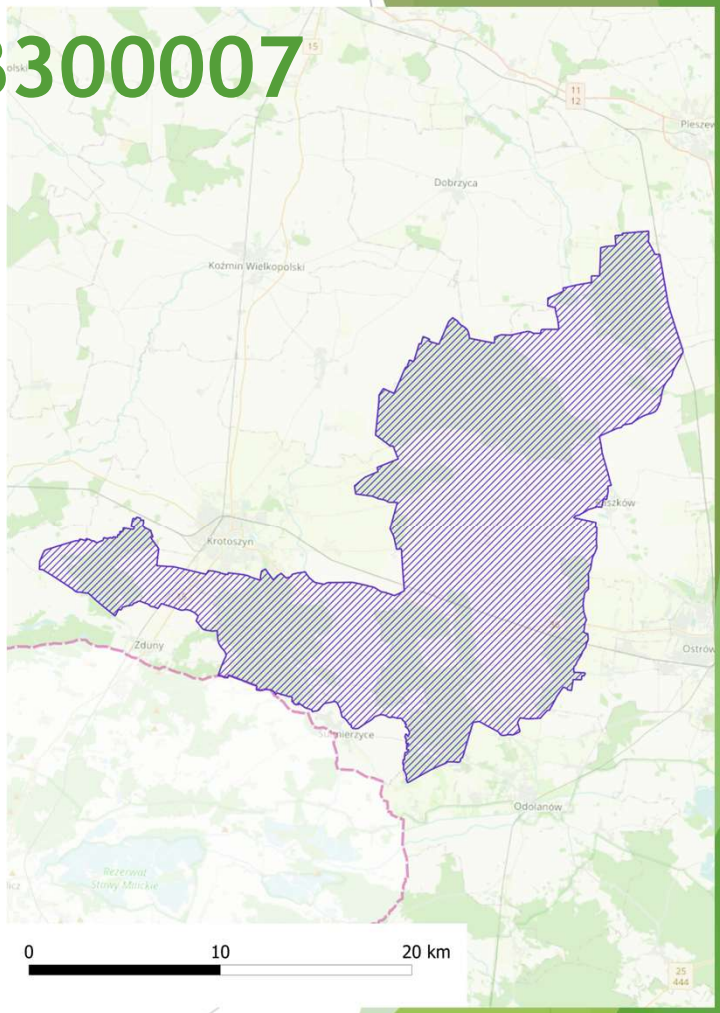
Gminy: Wolsztyn, Przemęt, Rakoniewice, Wielichowo

33. Wielki Łęg Obrzański PLB300004

Ekspertyza	Przedmiot ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyzy
Monitoring stanu ochrony ptaków	siewka złota	W realizacji	III kw. 2026

34. Dąbrowy Krotoszyńskie PLB300007

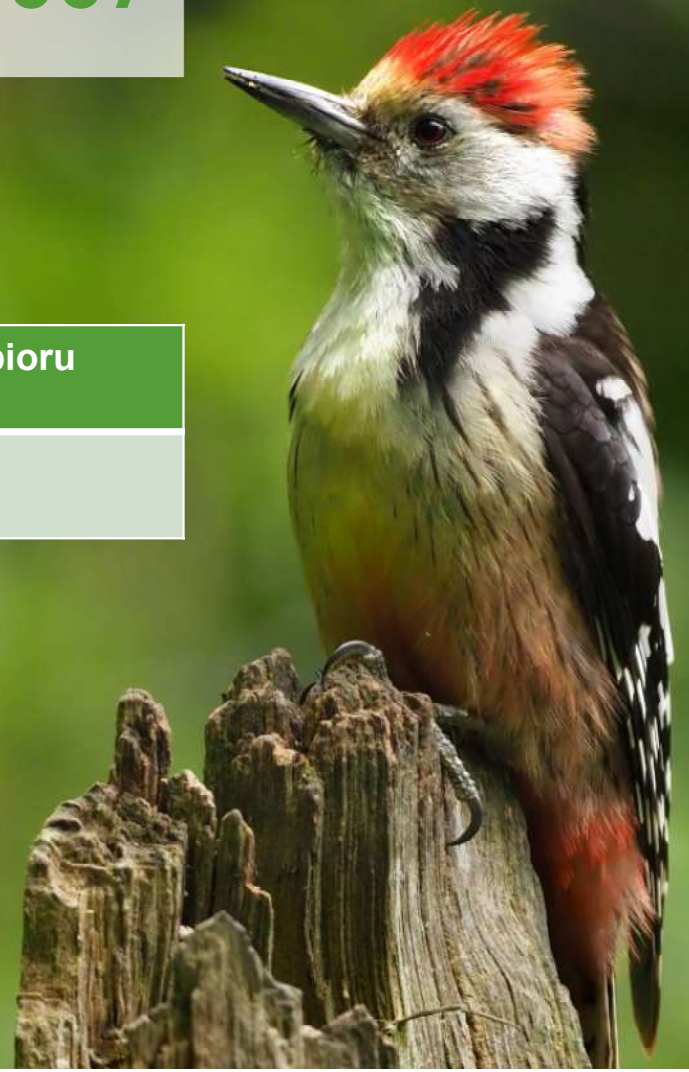
- Powierzchnia 34 245,28 ha
- 23 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej
- ostoja dzięcioła średniego: 450-460 par (> 4%)
- ostoja dzięcioła zielonosiwego 20-25 par (>1%)
- skupienie flory górskiej na niżu

Gminy: Odolanów, Sulmierzyce, Zduny, Dobrzyca, Krotoszyn, Ostrów Wielkopolski, Raszków, Cieszków, Rozdrażew, Pleszew

34. Dąbrowy Krotoszyńskie PLB300007

Ekspertyza	Przedmioty ochrony	Status	Termin odbioru ekspertyzy
Monitoring stanu ochrony ptaków	dzięcioł średni, dzięcioł zielonosiwy	W realizacji	III kw. 2026

Dalsze kroki

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Plan dalszych prac

- Zebranie dokumentacji do projektów PZO/zmian do PZO
- Dla każdego projektu PZO/zmian PZO zwołuje się drugi ZLW
- Stworzenie gotowej do procedowania wersji PZO
- Zwołanie trzeciego ZLW
- Konsultacje społeczne (21 dni)
- Opinia Regionalnej Rady Ochrony Przyrody
- Uzgodnienie przez Wojewodę

Rozporządzenie Ministra Środowiska

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Formy zgłaszania uwag
Mailowo, na adres sekretariat.poznan@poznan.rdos.gov.pl

Więcej informacji o projekcie
https://www.gov.pl/web/rdos-poznan/fenx0105-iw01-010624-pn-aktualizacja-planow-zadan-ochronnych-dla-obszarow-natura-2000-wraz-z-prowadzeniem-monitoringow

Kontakt do koordynatora i asystentki projektu:
Mateusz Jurski, e-mail: mateusz.jurski@poznan.rdos.gov.pl,
Klaudyna Maniszewska, e-mail: klaudyna.maniszewska@poznan.rdos.gov.pl.

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Dziękujemy za uwagę

Fot. M. Michlewicz

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU

Obrazy wykorzystane w prezentacji pochodzą w większości z zasobów własnych Urzędu, oraz zostały udostępnione przez Michała Michlewicza. Wyjątkiem są slajdy dla poniższych obszarów dla których wykorzystano obrazy na podstawie licencji creative commons:

- Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego: Michal bielewicz, CC BY-SA 3.0 PL <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/deed.en>, via Wikimedia Commons
- Ostoja Wielkopolska: Bajarka, CC BY-SA 3.0 PL <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/deed.en>, via Wikimedia Commons
- Ostoja Rogalińska: Ralf Hüsges, CC BY 2.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>, via Wikimedia Commons
- Jezioro Kubek: MOs810, CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, via Wikimedia Commons
- Bagno Chlebowo: MOs810, CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, via Wikimedia Commons
- Biedrusko: Michal wr, CC BY 3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0>, via Wikimedia Commons
- Dolina Noteci: Bambus1181, CC BY-SA 3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, via Wikimedia Commons
- Dąbrowy Krotoszyńskie: Frank Vassen from Brussels, Belgium, CC BY 2.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>, via Wikimedia Commons
- Jezioro Zgierzynieckie: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, via Wikimedia Commons
- Puszcza Pyzdrska: Ralf Hüsges, CC BY 2.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>, via Wikimedia Commons

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W POZNANIU